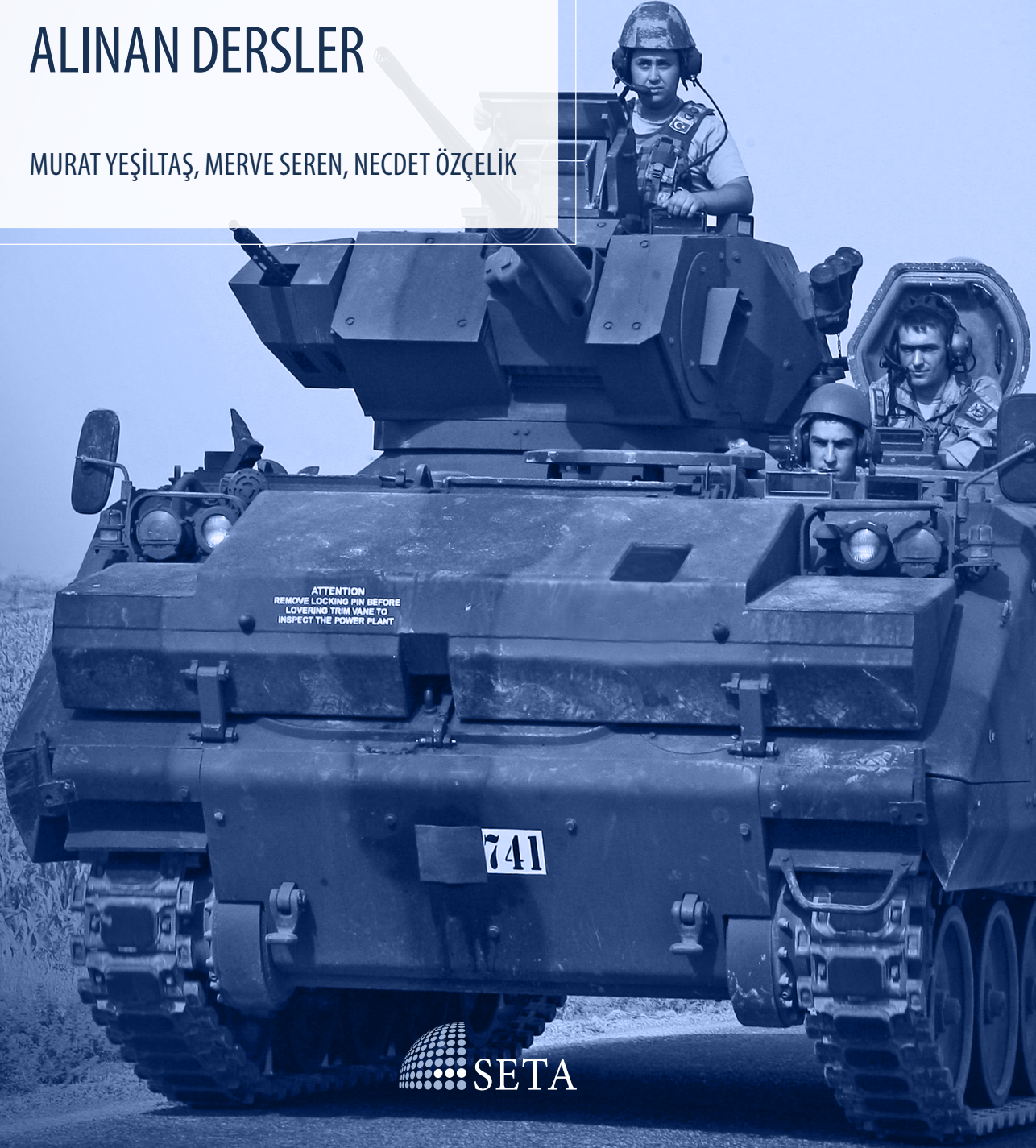

FIRAT KALKANI HAREKATI

HAREKATIN İCRASI, İSTİKRARIN TESİSİ VE ALINAN DERSLER

MURAT YEŞİLTAŞ, MERVE SEREN, NECDET ÖZÇELİK

FIRAT KALKANI HAREKATI
HAREKATIN İCRASI, İSTİKRARIN TESİSİ
VE ALINAN DERSLER

COPYRIGHT © 2017

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları 91
I. Baskı: 2017
ISBN: 978-975-2459-28-1

Uygulama: Erkan Söğüt
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

FIRAT KALKANI HAREKATI HAREKATIN İCRASI, İSTİKRARIN TESİSİ VE ALINAN DERSLER

Murat Yeşiltaş, Merve Seren, Necdet Özçelik

Katkıda Bulunanlar

Ümit Tetik, Sibel Düz, Rifat Öncel, Bilgehan Öztürk, Nedim Özgeldi,
İrem Oluzlu, Elif Merve Dumankaya, Fadime Emiş, Furkan Ergül

SETA

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

İÇİNDEKİLER

ÖZET | 7

GİRİŞ | 9

HAREKATA ZEMİN HAZIRLAYAN GÜVEN(SİZ)LİK ORTAMI | 13

HAREKATIN ASKERİ VE TAKTİKSEL BOYUTU | 19

HAREKAT SONRASI DÖNEM: İSTİKRARIN TESİSİ | 33

HAREKATTAN ALINMASI GEREKEN DERSLER:
FIRSATLAR VE RİSKLER | 43

TÜRKİYE'NİN GELECEK YOL HARİTASI | 49

Kısaltmalar

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADESTİM	Ateş Destek Timleri
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
COMINT	Muharebe İstihbaratı
ÇNRA	Çok Namlulu Roketatar
DEAŞ	Irak ve Şam Devleti
ELINT	Elektronik İstihbarat
EYP	El Yapımı Patlayıcı
FETÖ	Fetullahçı Terör Örgütü
FISINT	Yabancı Cihaz Sinyal İstihbaratı
FKH	Fırat Kalkanı Harekatı
GEOINT	Geo-Uzaysal İstihbarat
HDP	Halkların Demokratik Partisi
HUMINT	İnsan İstihbaratı
IMINT	Görüntü İstihbaratı
İHA	İnsansız Hava Aracı
İHH	İnsani Yardım Vakfı
İKK	İstihbarata Karşı Koyma
KKK	Kara Kuvvetleri Komutanlığı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MGK	Milli Güvenlik Kurulu
MİT	Milli İstihbarat Teşkilatı
OSINT	Açık Kaynak İstihbaratı
ÖSO	Özgür Suriye Ordusu
Öz. Kuv.	Özel Kuvvetler
Öz. Kuv. K.lığı	Özel Kuvvetler Komutanlığı
SIGINT	Sinyal İstihbaratı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TGK	Tabur Görev Kuvvetleri
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
UMKE	İstanbul Ulusal Medikal Kurtarma Ekipleri
YPG/PKK	Kürdistan İşçi Partisi
ZMA	Zırhlı Muharebe Aracı

ÖZET

Elinizdeki rapor 24 Ağustos 2016 tarihinde başlayan Fırat Kalkanı Harekatı'nın (FKH) bir yıllık değerlendirmesini yaparak bundan sonrası için Türkiye'nin Suriye'deki gelişmeler bağlamında nasıl bir yol haritasına sahip olduğunu incelemektedir. Rapor öncelikli olarak FKH'ye zemin hazırlayan güvenlik ortamının bir tahlilini yaptıktan sonra hareketin askeri ve taktiksel boyutunu ve nasıl bir seyir takip ettiğini detaylı bir şekilde analiz etmektedir. Üçüncü bölümde ise FKH süresince ve sonrasında DEAŞ'tan temizlenen bölgelerde istikrarın tesisi için Türkiye'nin neler yaptığına odaklanmakta ve dördüncü bölümde de FKH'den askeri ve siyasi düzeyde öğrenilmesi gereken derslerin neler olması gerektiği incelenmektedir. Son bölümde ise FKH sonrası yaşanan süreci dikkate alarak Türkiye'nin özellikle Suriye'nin kuzeyi bağlamında stratejik tercihlerine yönelik sınamaları ve alternatif seçenekleri dikkatlere sunulmaktadır.

GİRİŞ

Türkiye 24 Ağustos 2016 tarihinde Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 51. maddesinin tanıdığı “meşru müdafaa” hakkından yararlanmak suretiyle uluslararası kamuoyuna “Fırat Kalkanı Harekatı”nı (FKH) başlattığını deklare etmiştir.¹ 51. madde BM üyelerinden birisinin silahlı saldırıya hedef olması halinde Güvenlik Konseyi'nin barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemler alınmaya dek üye devletlerin bireysel yahut ortak meşru savunma haklarını kullanabileceklerine hükmetmektedir. Bu hükümden referansla Ankara, başta DEAŞ olmak üzere Suriye'de mevcut bulunan terör örgütleri tarafından Türkiye'ye yöneltilen tehditleri, uluslararası hukuktan kaynaklanan meşru müdafaa hakkı kapsamında hatta gerektiğinde mütecaviz biçimde başka bir ülkenin topraklarında kendisine sunulan icra etme yetkisine dayanarak tehdidi bertaraf etmeye yönelmiştir.

Ne var ki Türkiye'nin FKH'ye ilişkin öne sürdüğü askeri, siyasi ve stratejik düzeydeki gerekçeler, hukuki boyutta değerlendirilen gerekçelerden daha büyük bir önemi haizdir. Zira harekate zemin hazırlayan süreç, güvenlik ortamı ve hasım tarafların kullandığı taktik-operatif yöntemlerin genel bir tahlili yapıldığında

1. Türkiye Fırat Kalkanı Harekatı'nın BM 51. maddesinde yer alan Meşru Müdafaa Hakkı ile BMGK'nın DEAŞ ile mücadeleye yönelik almış olduğu kararlar çerçevesinde sürdürüldüğüne dikkat çekmiştir. Bkz. “Başbakanlık Koordinasyon Merkezinden ‘Fırat Kalkanı Operasyonu’ Hakkında Yapılan Basın Açıklaması”, T.C. Başbakanlık, https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Article/pg_Article.aspx?Id=2a0e4e31-1a6d-4d65-9074-cc8b7097d0f6, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2017); BM Madde-51 için bkz. “Birleşmiş Milletler Antlaşması ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü”, Ombudsman, <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/6535501-Birlesmis-Milletler-Ant-lasmasi.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2017).

Ankara'nın öncelikli hedefleri arasında; sınır güvenliğinin tesisi, DEAŞ'ın sınır hattından temizlenerek geriye püskürtülmesi, böylece örgütün operasyonel ağırlık merkezinin dağıtılarak bilhassa sınır illerine yönelik saldırılarının önlenmesi ve PKK'nın Suriye'deki kolu YPG/PKK'nın Suriye'nin kuzeyinde doğu-batı hattını kontrol altına almasını engelleyerek koridor oluşturmaya mani olmak vardır.

Bu noktada söz konusu hedeflerin FKH'nin başlamasından üç ay sonra gerçekleşen Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplantısının ardından yapılan basın açıklamasında açıkça dile getirildiği not düşülmelidir.² Ayrıca unutulmamalıdır ki FKH, Ankara'nın Suriye krizinin patlak vermesini müteakiben altı yılın sonunda verdiği bir kararla doğrudan askeri müdahaleye başvurmasının Türkiye'nin Suriye politikasında bir kırılmaya yol açtığı gibi, bilahare Cumhuriyet tarihi boyunca TSK'nın icra ettiği en kapsamlı sınır ötesi operasyonlarından biri olması hasebiyle son derece önemli etkiler doğurmuştur. Bu yönüyle FKH gerek karakteri, niteliği ve kapsamı açısından ve gerekse zamanlaması ile Suriye'deki güvenlik ortamını başka bir çehreye büründürmesi bakımından ziyadesiyle ehemmiyet arz etmektedir.

Harekatın temel vazifesine ve sayısız alt görevlere bakıldığında harekatın kapsamı, süresi ve safhalarının hızla değişen siyasi ve askeri durumlara göre gelişeceği beklentisi harekat öncesinde hakim görüş olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim beklendiği gibi harekatın seyri süreç içerisinde farklı biçimler almıştır. FKH sadece iki ayrı terör örgütüne karşı yürütülen askeri bir harekat değil aynı zamanda müttefik ve muarızlık doğasını karmaşıklaştıran devletler seviyesindeki aktörlere karşı yapılmış bir politik harekattır. Harekatın vazifesi ulusal ve uluslararası askeri boyut ile insani yardım perspektifini de kapsayacak şekilde uluslararası ve yerel ittifaklarla koordinasyonu içeren milli bir askeri harekatın yanı sıra istikrar hareketinin prensiplerini de ihtiva etmektedir.

Türkiye hem devlet kurumları ve hem de devlet dışı birçok kurum ve sivil toplum örgütleriyle birlikte koordineli çalışarak DEAŞ'tan temizlenen bölgelerde çok yönlü bir "inşa" süreci başlatmıştır. Bu anlamda harekat sonrası dönemde gerek bölgenin kendine has özellikleri gerekse diğer aktörlerin stratejik öncelikleri, istikrarı sağlama süreç ve yönetimini farklı biçimlerde şekillendirmiştir. Türkiye açısından harekat sonrası "istikrarı sağlama" çabaları en nihayetinde müşterek istikrar işlevlerinden oluşmaktadır. Bunlar en temelde "güvenlik", "insani yardım desteği", "ekonomik istikrar", "altyapı ve üstyapı hizmetleri", "adli durum ve adaletin tesisi"

2. 30 Kasım 2016 tarihli MGK toplantısına ilişkin tutanak için bkz. "30 Kasım 2016 Tarihli Toplantı", T.C. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, <https://www.mgk.gov.tr/index.php/30-kasim-2016-tarihli-toplantı>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2017).

si”, “gıda temini”, “barınma hizmetleri”, “sağlık yardımları” ve “eğitim hizmetleri” gibi unsurlardan oluşmaktadır. Tüm bu yardımlar Türkiye’nin insani yardım konusunda profesyonel bir konuma evrildiğini göstermektedir. Bu bağlamda Türkiye açısından bakıldığında FKH önemli bir dönemeç ve örnek olarak gösterilebilir. Halihazırda yapılmış olan askeri operasyonlar neticesinde DEAŞ’tan temizlenen bölgelerin tekrar inşası ve yenilenmesi bölge halkının geleceği ve Türkiye’nin terör örgütleri ile mücadele stratejisinde kilit rol üstlenmektedir.

TSK, FKH ile harbe hazırlık kapasitesini test etmiş ve hareketin süreç ve sonuçlarından çıkarttığı derslerle hareket kabiliyetini taktik, operatif ve stratejik seviyede geliştirmeye ihtiyaç duymuştur. Her şeyden önce FKH, TSK’nın müşterek konseptli taarruz hareketi icra edebileceğini göstermiştir. Harekat süresince düzensiz yerel ortaklarla hareket gerçekleştirme kapasitesi de test edilmiş ve birtakım olumsuzluklar görülmüştür. Hedef tespiti ve ateş desteği arasındaki uygulama uyumsuzlukları tespit edilerek kabiliyetler geliştirilmiş ancak düzensiz ve aniden ortaya çıkan hedefler için yakın hava desteği ihtiyacı tüm gerçekliğiyle kendini göstermiştir. Öte yandan zırhlı araçlar ile hafif piyade ve komando birlikleri arasındaki iş birliğinin geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu da görülmüştür. Hedefte tertiplenme aşamasındaki hassasiyetin giderilmesi için yeni taktiklerin geliştirilmesi önemli bir askeri hareket ihtiyacı olarak değerlendirilmelidir. Yakın mesafede ortaya çıkan düzensiz terörist hedeflerinin konvansiyonel tank topçuluğu ve zırhlı muharebe aracı (ZMA) nişancılığının dışında ayrı bir nişancılık konusu olarak doktrinize edilmesi ve atış eğitimi konusu haline getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca tanksavar birliklerinin yeterli sayıda ve etkinlikte teçhiz edilerek meskun mahal muharebelerinde etkin olarak kullanılabilmesi ihtiyacının farkına varılmıştır. Hava savunma ve insansız hava aracı (İHA) platformlarının yanı sıra tanksavar silahlarının da milli imkanlarla geliştirilmesi gerekmektedir. Bütün bunların rehberliğinde genelde Türkiye özelde TSK şu hususlarda kapasite inşasına gitmelidir:

- Örgüte göre tehdit değerlendirmesi
- Kamu diplomasisi
- Güvenlik sektörünün yeni tehditlere adaptasyonu
- Diplomaside stratejik esneklik
- Askeri harekatta zamanlama
- Yerel nüfus merkezli terörle mücadele
- Zırhlı birliklerin taktiksel kullanımı ve modernizasyonu
- İHA kullanım alanı ve işlevselliği
- Yerel silahlı aktörler

- İnsani yardımın etkin ulaştırılması
- İstihbarat kurumları arasında aktif iş birliği ve koordinasyon

Türkiye'nin yedi ay içinde FKH'nin başlangıçta belirlenen hedeflere ulaşılmasıyla birlikte sona erdiğini ilan etmesinin ardından karşı karşıya kaldığı sınamaların ortadan kalktığını söylemek tam olarak mümkün değildir. Harekate zemin hazırlayan sınırdaki DEAŞ tehdidi ortadan kaldırılmış ve PKK'nın Fırat Nehri'nin batısına sarkarak Afrin'e uzanmak suretiyle bir koridor oluşturması engellenmiş olsa da Suriye'nin kuzeyindeki hattın genişliği dikkate alındığı takdirde Ankara'nın gelecek yol haritasını şekillendirecek birçok faktörün mevcut olduğundan bahsetmek mümkündür.

Bu aşamada Türkiye'nin Suriye politikasının askeri yönü ve Ankara'nın stratejik hesaplamaları çok boyutlu karşı stratejik hamleler ile sınanmaktadır. Suriye'nin kuzeyinde hala PKK'ya karşı farklı seçenekler bulunmasına rağmen Türkiye'nin yakın gelecekte terör örgütünün tetiklediği güçlüklerin üstesinden nasıl gelebileceği sorusu bundan sonraki süreç için en önemli hususlardan birisini teşkil etmektedir. Bu aşamadan sonra Türkiye'nin FKH sonrası dönemde ana hedefleri arasında doğrudan veya dolaylı müdahaleler yoluyla PKK'yı hedef alarak DEAŞ sonrası Suriye'nin kuzeyinde bir "oldubitti"ye izin vermemek yer almaktadır.

Elinizdeki rapor 24 Ağustos 2016 tarihinde başlayan FKH'nin bir yıllık değerlendirmesini yaparak bundan sonrası için Türkiye'nin Suriye'deki gelişmeler bağlamında nasıl bir yol haritasına sahip olduğunu incelemektedir. Rapor öncelikli olarak FKH'ye zemin hazırlayan güvenlik ortamının bir tahlilini yaptıktan sonra hareketin askeri ve taktiksel boyutunu ve sürecini detaylı bir şekilde analiz etmektedir. Üçüncü bölümde ise FKH süresince ve sonrasında DEAŞ'tan temizlenen bölgelerde istikrarın tesisi için Türkiye'nin neler yaptığına odaklanılmaktadır. Dördüncü bölümde FKH'den askeri ve siyasi düzeyde öğrenilmesi gereken derslerin neler olması gerektiği incelenmektedir. Son bölümde ise FKH sonrası yaşanan süreci dikkate alarak Türkiye'nin özellikle Suriye'nin kuzeyi bağlamında stratejik tercihlerine yönelik sınamaları ve alternatif seçenekleri dikkatlere sunulmaktadır.

HAREKATA ZEMİN HAZIRLAYAN GÜVEN(SİZ)LİK ORTAMI

FKH'ye giden süreç içerisinde tekamül eden bir dizi güvenlik riski Türkiye'nin Suriye'ye yönelik askeri müdahalesini bir zorunluluk olarak açığa çıkarmıştır: Birincisi ulusal güvenlik risklerinin en başında DEAŞ'ın Türkiye'nin özellikle büyükşehirlerini canlı bomba eylemleri düzenlemek suretiyle hedef alması gelmiştir. İkincisi DEAŞ'ın Suriye'nin kuzeyindeki Azez-Cerablus bölgesinde yaklaşık 100 kilometrelik bir sınır hattını kontrolünde tutmasıdır. Zira bu sınır hattı üzerinde kurduğu hakimiyet sayesinde DEAŞ'ın, Kilis başta olmak üzere Türkiye'nin hudut hattında bulunan diğer sınır illerini ve askeri noktalarını hedef alması daha olanaklı bir hal almıştır. Bu nedenledir ki Türkiye uzun zamandan beri Azez-Cerablus arasındaki 100 kilometrelik hudut hattındaki DEAŞ unsurlarını elimine ederek kendi güney sınırını güvence altına alma çabası içerisinde girmiştir. Dolayısıyla bu çaba doğrultusunda Türkiye Azez ve Rai (Çobanbey) arasındaki hattın güvenliğini DEAŞ unsurlarını bertaraf ederek sağlamıştır.

Türkiye için FKH ulusal sınır hattının güvencesinin teminini hedefleyen safhaları temsil ederken, DEAŞ'ın Türkiye hedefinde ise iki ayaklı bir stratejiye dayanan terör eylemlerini hayata geçirmek yer almıştır.³ İlk stratejisi PKK'yı öncelikli düşman ilan edip hedef tahtasına yerleştirmek olmuştur. DEAŞ'ın Suruç, Ankara ve Gaziantep'te düzenlediği saldırılar dikkate alındığında bu strateji PKK'yı gerek

3. Murat Yeşiltaş, Ömer Behram Özdemir, Rifat Öncel, Sibel Düz ve Bilgehan Öztürk, *Sınırdaki Düşman: Türkiye'nin DAİŞ'le Mücadelesi*, (SETA Rapor, İstanbul: 2016); Murat Yeşiltaş, Rifat Öncel ve Bilgehan Öztürk, "Turkey's Fight Against DEASH", *SETA Policy Analysis*, Sayı: 23, (Kasım 2016).

Türkiye üzerinden ve gerekse Türkiye sınırları içerisinde cezalandırma denemesi şeklinde tezahür etmiştir. Uygulanan bu stratejinin ana nedenlerinden birisi DEAŞ'ın Türkiye'deki etnik çatışmayı körükleyip derinleştirerek terör eylemlerini PKK'ya karşı üstünlük kazandıracak bir fırsat olarak kullanmasıdır. İkinci strateji ise Türkiye'nin uluslararası koalisyonla destek vermesi gibi DEAŞ karşıtı politikasının oluşturduğu askeri baskının dengelenmesi ve Ankara'yı örgüte karşı takındığı sert pozisyondan caydırılması üzerine kurulmuştur. Bu amacı gerçekleştirmek üzere DEAŞ, Türkiye sınırları içerisinde düzenlediği intihar saldırılarının hedeflerini çeşitlendirmiş; Sultanahmet, Taksim, Atatürk Havalimanı saldırıları bu duruma birer misal teşkil etmiştir.

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde ise DEAŞ'ın öncelikli hedefini; Türkiye ile PKK'yı gittikçe derinleşen ve farklılaşan bir çatışmanın içerisine sürüklemek, böylelikle Suriye'deki kendi operasyonel sıklet merkezini sağlamlaştırmak ve dış saldırıdan uzak tutmak oluşturmuştur.

FKH öncesi DEAŞ'ın Türkiye sınırında kontrol ettiği bölgenin, Dabık başta olmak üzere örgütün Mesihanik ve hilafet siyasetini canlı tutan, ayrıca silahlı gücüne manevra ve koruma kabiliyeti sağlayan stratejik önemi haiz yerleri barındırması örgüte aynı zamanda coğrafi bir derinlik de kazandırmıştır. Böylece DEAŞ, Türkiye içerisinde çatışmaların kontrolden çıktığı bir cephe açmayı, bilahare kendisi de hem yeni eleman kazanarak Türkiye'de yerelleşmeyi hem de üzerindeki çift taraflı askeri baskıyı ortadan kaldırmayı amaçlamıştır.

2016 yılının ilk aylarından itibaren DEAŞ'ın Kilise yoğun saldırılarda bulunması örgütün Türkiye stratejisinde ciddi bir değişikliğe gittiğinin somut bir kanıtıdır. Zira önceki saldırıları incelendiğinde DEAŞ, Türkiye'de belirli hedefler doğrultusunda eylemler gerçekleştirmiştir. Örneğin 5 Haziran 2015 Diyarbakır, 20 Temmuz 2015 Suruç ve 10 Ekim 2015 Ulus saldırılarında görüldüğü üzere DEAŞ'ın söz konusu eylemlerinin temel amacı; YPG/PKK ile Suriye ve Irak'ta olan çatışmasını Türkiye topraklarına taşımak, PKK yahut HDP çizgisindeki şahısları bombalı saldırılarla hedef almak teşkil etmiştir. Lakin bu yaklaşımını aynı zamanda Türkiye'den adam devşirme stratejisinin kritik bir unsuru olarak da işlevselleştirmiştir. Daha açık ve yalın bir izahla DEAŞ şiddetli bir PKK karşıtlığına oynayarak hem Türkiye nüfusunun sempatisini kazanmayı amaçlamış hem de Türkiye'de hassasiyet arz eden etnik ve mezhepsel hususları kaşıyarak ülkeyi istikrarsızlaştırmayı denemiştir. 12 Ocak 2016 Sultanahmet saldırısıyla DEAŞ'ın Türkiye topraklarında ilk kez yabancı ülke vatandaşlarını hedef aldığına şahit olunmuştur. Yine 19 Mart 2016 İstiklal Caddesi patlaması

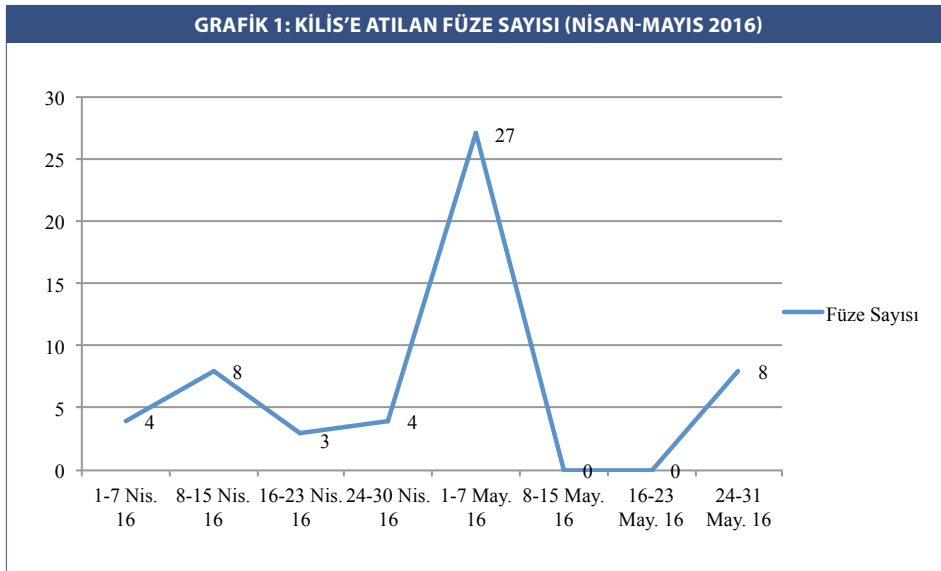
da benzer minvalde yabancılara karşı yapılmış bir eylem niteliğindedir. DEAŞ bu şekilde koalisyona mensup ülke vatandaşlarını cezalandırarak mevzubahis ülkelerden intikam aldığını düşünürken Türkiye'den adam devşirme stratejisinin içine yabancı düşmanlığını da eklemiştir.

DEAŞ'ın Türkiye'ye yönelik tehdidi sadece ülke içindeki terör saldırılarıyla sınırlı kalmamıştır. Kilis'in ilk kez füzelerle hedef alındığı tarih olan 18 Ocak 2016 DEAŞ'ın Türkiye'ye yönelik terör stratejisi bakımından ilkleri ihtiva etmiştir: Birincisi önceki saldırılarında spesifik hedefler belirleyen örgüt, bu saldırısıyla rastgele bir biçimde sivilleri hedef almıştır. İkincisi DEAŞ, Türkiye topraklarına ilk kez füze saldırısında bulunmaya başlamıştır. Kaldı ki 16 Aralık 2015 tarihinde DEAŞ tarafından Türkiye'nin Irak Başka'da konuşlanmış TSK unsurlarına yapılan füze saldırısı örgütün Türkiye'yi somut bir düşman olarak hedef aldığı bir kanıt niteliğindedir.⁴ Üçüncüsü ise örgüt ilk kez Suriye'deki mevzilerinden Türkiye'ye yönelik saldırılar gerçekleştirmeye başlamıştır. Daha önce yurt içinde veya sınır karakol alanlarına araçlarla yaklaşarak saldıran örgüt artık Suriye'nin kuzeyinde kontrol ettiği bölgelerde 15-25 kilometre derinlikten füzelerle saldırmaya yönelmiştir. Öte yandan DEAŞ'ın 1 Mayıs 2015 tarihinde Gaziantep Emniyet Müdürlüğüne düzenlediği bombalı araç saldırısı örgütün Türkiye'ye yönelik stratejisindeki değişimi pekiştirmiştir. Böylece DEAŞ'ın daha öncesinde sınır karakollarına Suriye topraklarından yönelttiği saldırılar hariç tutulduğunda bu saldırıyla birlikte ilk kez güvenlik güçlerini hedef konumuna sokmuştur. Dolayısıyla Kilis saldırıları ve Gaziantep patlamasıyla birlikte değerlendirildiğinde örgütün Türkiye'ye yönelik yürüttüğü “muğlak savaşı” artık somut bir düzleme taşıdığı alenen peyda olmuştur. Bu değişim çok boyutlu sebeplerden kaynaklandığı ölçüde Türkiye'nin mevzubahis dönemde Halep'in kuzeyinde ılımlı muhalif unsurlara DEAŞ'la mücadelelerinde verdiği destek yüzünden örgütün de Türkiye'yi daha yoğun hedef almasına yol açmıştır. Özellikle 2016 Mart'ından itibaren Azez, Dudyan ve Rai hattında DEAŞ'a karşı Muhaliflerin önemli kazanımlar elde etmiş olması, örgütün misilleme amacıyla saldırılarını yoğunlaştırmasının arkasında yatan nedenler arasında yer almıştır.

DEAŞ füze saldırılarını neredeyse her gün yoğun olarak gerçekleştirdiği Nisan-Mayıs 2016 döneminde Kilis'i 54 adet Katyuşa roketiyle hedef almak suretiyle saldırılarını yoğunlaştırmıştır. Bu saldırıların neticesinde 12'si Türk, 7'si Suriyeli olmak üzere 19 kişi hayatını kaybederken, 67 kişi de yaralanmıştır. Katyuşa roketinin

4. “Terör Örgütü DEAŞ, Musul'da Saldırdı, Türk Topçusu Karşılık Verdi”, *Milliyet*, 16 Aralık 2015.

menzili 20 kilometre civarında olmasına rağmen örgütün söz konusu füzeleri modifiye etmek kaydıyla menzilini artırması, Türkiye'nin güney sınırına yönelik tehdidi daha üst bir seviyeye taşımıştır. Bu füzelerin üretimleri ve kullanımları son derece ucuz ve basit olup hedefe çok hızlı bir şekilde ulaşır geniş alanları vurabilme ve hatta farklı araçlara monte edildiklerinde kullanıcılarına yüksek manevra kabiliyeti sunma kapasitesine haizdirler. Bu nedenledir ki Katyuşa roketleri zamanla Türkiye'yi Suriye sahasında önlem almaya mecbur kılmış, örgütün yönelttiği roket tehdidini nötralize etmek üzere askeri operasyon icra etmeyi bir mecburiyete dönüştürmüştür. En nihayetinde Katyuşa'ların haiz olduğu yüksek hız performansı, roket boyutunun küçük ve hafif olması, ateşlendiği yer ile hedef arasındaki mesafenin görece yakınlığı Türkiye açısından Katyuşa'lara karşı tahsis edilecek korumayı ayrıca güçleştirmiştir.⁵

Füze tehdidine ilaveten DEAŞ'ın FKH'den hemen önce Gaziantep'te bir düğüne intihar saldırısı gerçekleştirerek 54 sivilin ölümüne neden olması ve ayrıca sivil alanları daha yoğun bir şekilde füzelerle hedef almasına istinaden zuhur eden yeni riskler; Türkiye'nin DEAŞ ile askeri düzeyde mücadele etmesini zaruri kılmış, askeri hareketin hazırlıklarını hızlandırmıştır. Diğer taraftan Türkiye'nin 24 Kasım 2015 tarihinde düşürdüğü Rus savaş uçağının ardından patlak veren Ankara-Moskova hattındaki krizin suhuletle sona ermesi, FKH'nin önündeki kritik engellerden birisini ortadan kaldırmıştır. Ana hatlarıyla bakıldığında DEAŞ kaynaklı terörist unsurlar ve muhtelif saldırılar

5. Arda Mevlütoğlu, "Katyuşa'lar, HIMAR'lar ve Ötesi", Siyah Gri Beyaz, 29 Nisan 2016, <http://www.siyahgribeyaz.com/2016/04/katuyusalar-himarlar-ve-otesi.html?spref=tw>, (Erişim tarihi: 10 Ağustos 2017).

Türkiye'nin iç ve dış güvenlik ortamının FKH öncesinde ne kadar kırılğan bir yapı sergilediğini göz önüne sermiştir.

FKH'ye zemin hazırlayan bir diğer sorunsal ise PKK'nın Suriye iç savaşıyla birlikte stratejisinde değişikliğe giderek terör eylemlerini yoğunlaştırması ve Suriye'nin kuzeyinde YPG/PKK aracılığıyla özerk bir coğrafi bölge kurma teşebbüsüdür. Bu doğrultuda DEAŞ karşıtı uluslararası koalisyonun desteğini kazanan PKK'nın, Türkiye'ye yönelik bir yıpratma savaşını sınırlar dahilinde devreye soktuğu, bu sayede Ankara'nın odak noktasını içeriye çekmeye çalıştığı ve böylece Suriye'nin kuzeyinde kontrol ettiği coğrafi alanı genişleterek askeri gücünü perçinlediği hatırdadır.⁶

Bu aşamada mevzubahis stratejik değişimin arkasında yatan iki temel unsur değinmek gerekmektedir: Birincisi PKK'nın çatışmaları şehir merkezlerine taşıyarak Türkiye'ye yönelik bir güvenlik baskısı oluşturmayı denemesidir. Buradaki stratejinin temel gayesi Türkiye'nin enerjisini içeride tüketmek suretiyle kendi askeri ve siyasi gücünü Suriye'de sağlamlaştırmak, bu vesileyle bölgesel siyasi arena da fonksiyonel ve kullanışlı bir "aktör" haline evrilmektir. İkincisi de Türkiye'nin yakın coğrafi kuşağında vuku bulan savaşta yeni bir cephe açmak, böylece Türkiye'nin bölgesel güvenlik siyasetinin ağırlık merkezinin kaymasını ve ülkenin güvenlik politikalarının ulusal sınırlara hapsedilmesini sağlamaktır. Bu minvalde PKK, DEAŞ'ın varlığını kendi gücünü konsolide etmek ve meşru bir aktöre dönüşmek için stratejik bir fırsata çevirmiş, Türkiye'ye karşı bir "yıpratma savaşı" döneminin başlamasını hedefleyerek Suriye'de alan genişletmeye başlamıştır.

PKK, Suriye iç savaşı ve oradaki DEAŞ çatışmasını ülke sınırları dahililiyle, içerideki çatışmayı da Suriye ve Irak'la bağlantılı hale getirmiş; bu anlamda stratejisini Türkiye'nin sınır ve bölgesel güvenliğinin ayrılmaz bir parçasını teşkil eden Suriye ve Irak'ın kuzeyindeki hattı Türkiye'ye karşı yürüttüğü savaş için bir sıçrama tahtasına çevirmek üzere kullanmıştır. Dolayısıyla birinci hamleyle iç siyasi istikrarı, ikinci hamlesiyle de Türkiye'nin dış politikasını hedef almıştır. Başka bir izahla FKH'ye zemin hazırlayan güvenlik ortamında Türkiye için DEAŞ'ın terör saldırılarına ilave bir diğer güvenlik riski eklenmiştir. Bu güvenlik riskini ortadan kaldırmayı hedefleyen Türkiye, PKK'nın Fırat Nehri'nin batısına geçmesini ve örgütün Afrin'e ulaşarak Suriye'de bir koridor oluşturmasını engellemek amacıyla eyleme geçmiştir. Bilhassa PKK'nın Suriye kolu YPG'nin Münbiç'i DEAŞ'tan alarak Fırat Nehri'nin batı kanadına

6. Murat Yeşiltaş ve Necdet Özçelik, "PKK Terörünün Yeni Dinamikleri: Radikalleşme ve Şehir Çatışması", *SETA Analiz*, Sayı: 157, (Nisan 2016).

geçmesi, Türkiye açısından daha fazla risk barındırdığı için FKH'nin hedef ve taktik yöntemleri daha fazla detaylandırılıp netleştirilmiştir.

Hatırlanacağı üzere 15 Temmuz 2016 tarihinde FETÖ unsurlarının darbe girişimi püskürtülmüş, lakin bu teşebbüs DEAŞ ve PKK'ya ek olarak Türkiye'nin ulusal ve uluslararası ölçekteki güvenlik mimarisinin daha fazla kırılacağı hakikatini açığa çıkarmıştır. Nitekim bir taraftan FETÖ ve PKK terörü Türkiye'nin enerjisini daha fazla içe yöneltmesine neden olurken diğer taraftan da Suriye iç savaşı boyunca giderek artan DEAŞ-PKK çatışması Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik risk ve tehditlerin azami düzeyde artmasına yol açmıştır. Söz konusu hayatiyet arz eden üç güvenlik sorununun birleşmesinden oluşan risklerin bertarafı ise öncelikle FETÖ'nün stratejik düzey karar alma mekanizması içerisinde yer alan güvenlik bürokrasisindeki unsurlarının tasfiyesi ve bilahare DEAŞ karşıtı koalisyonun sunduğu uluslararası konjonktürün imkan ve fırsatlarından istifade etmek suretiyle FKH eliyle mümkün olmuştur. Türkiye'nin mevzubahis üç başat güvenlik sorunuyla eş zamanlı mücadelesinde izlediği kademeli strateji kısaca şu şekilde planlanmıştır:

- (i) PKK'nın silahlı gücünü askeri araç ve yöntemlerle içeride elimine etmek
- (ii) DEAŞ'ın Türkiye'ye yönelik tehdit kapasitesini ortadan kaldırmak
- (iii) Devleti FETÖ unsurlarından arındırarak stratejik esnekliğini yeniden kazandırmak

Bu bağlamda FKH tam da böylesi kaotik ve girift bir güven(siz)lik ortamında icra edilmek suretiyle Türkiye'nin sınırları dahilinde ve haricinde mevcut ve muhtelif güvenlik zafiyetlerine neden olabilecek tüm aktör ve faktörleri kendisine hedef edinmiştir.

HAREKATIN ASKERİ VE TAKTİKSEL BOYUTU

FKH birden fazla unsurun katılımıyla, müşterek hareket konseptiyle icra edilmiştir. Müşterek hareket, hareketin komutanı için inisiyatif, hareket koşullarını karşıt kuvvete kabul ettirme ve karşıt kuvvetin reaksiyon gösterme imkanlarını ortadan kaldırma fırsatı verecek özelliklere sahiptir. Harekate katılan TSK unsurları inisiyatifin ele geçirilmesi, devam ettirilmesi ve manipüle etmek suretiyle duruma adapte olabileme imkanlarından faydalanmıştır. Bu anlamda FKH'nin genel olarak operasyonel ve taktik boyuttaki inisiyatif üzerinde yürütüldüğünü ifade etmek abartı olmaz. Eş zamanlı angajman, derinlikte hareket icrası ve hareketinin sürdürülebilirliği DEAŞ ve YPG/PKK unsurları üzerinde fiziki ve psikolojik üstünlük sağlamakla sonuçlanmıştır.

FKH geniş bir coğrafi alan ele geçirilerek kontrol altına alınması ve bu alanın terör örgütlerinin hibrit unsurları tarafından yeniden kullanımının önüne geçilmesi için alan kontrolünün idame ettirilmesini hedeflemiştir. Öte yandan FKH'nin müşterek hareket konsepti karşıt kuvveti yenebilmek için mobilite, ateş gücü ve beka kabiliyetlerinin yanı sıra hareket alanının kendisinin, yerel halkın ve kaynakların kontrolünü ve korunmasını sağlamak üzerine icra edilmeliydi. FKH bu hususlardaki gayret birliğinin ötesinde hareket alanındaki kamu algısı, siyasi karşı çıkış ve suçla mücadele konularına da odaklanmalıydı.

FKH, DEAŞ SALDIRILARININ ETKİLERİNİ VE YPG/PKK SINAMALARINI NASIL AZALTTI?

Türk askeri karar alıcılarının, hareketin bütün sürecinin vazife tanımını geliştirmeden önce durumu çok iyi etüt ettiklerini söylemek gerekir. Harekat alanını düzensiz eylemleriyle şekillendiren DEAŞ ve YPG/PKK unsurları doğrudan tehdit olarak görülürken, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Rusya'nın Türk ulusal güvenliğini tehdit eden kolaylaştırıcı rol oynadığı kesin ifadelerle kabul edilmiştir. Dolayısıyla FKH terör örgütlerine doğrudan angajman olmakla birlikte, DEAŞ karşıtı askeri koalisyon ortaklığının da gereğini yerine getirmek suretiyle ABD ve Rusya'ya karşı siyasi yaklaşımli koşullar altında planlanmış ve icra edilmiştir.

DEAŞ ve YPG/PKK'nın askeri imkan ve kabiliyetleri, bu örgütlerin birbiriyle yaptığı çatışmalar analiz edilerek güçlü ve zayıf yönleri tespit edilmiştir. Ayrıca DEAŞ'ın savunma mevziisindeyken kendisine karşı taarruz eden ve iyi teşkilatlanmış tabur ve tugay seviyesindeki birliklere etkili ve büyük ölçekli karşı taarruz gerçekleştirme kapasitesinin olmadığı, savunmasını yerleşim yerlerinde arazi arızalarını ve yerel halkı kullanmak suretiyle birbirini kademeleyen derinlikte savunma hatlarında oynak taktiklerle yürüttüğü görülmüştür. 2015 yılında Ramadide olduğu gibi DEAŞ'ın Dabık, Mare, el-Bab gibi kısmen büyük yerleşim yerlerinin uzağındaki köylerden başlamak suretiyle geriye doğru savunma derinliği oluşturması beklenmiştir. DEAŞ savunmasının taktik savunma alanlarında el yapımı patlayıcılar, tanksavar füzeleri, bombalı araç ile intihar saldırıları, taktik baskın ve İHA saldırılarına başvuracağı beklenmiştir.⁷ Savunma hatlarının stratejik yerleşim yerlerine yaklaşmasıyla birlikte savunma taktikleri belirli şekilde tasarlanmıştır. Buna göre bölük seviyesindeki birliklere kadar çoklu intihar saldırıları ile takviye edilmiş 30-50 kişilik gruplar halinde ağır silah desteği altında karşı taarruz veya baskın şeklinde savunma hattından 2 bin-3 bin metre uzaklıktaki alan içinde gerçekleşeceği de öngörülmüştür. DEAŞ'ın taktik savunma faaliyetlerini desteklemek için yaklaşma istikametlerinde yoğun EYP uygulamalarının olacağı ve tıkkama mevziilerindeki keskin nişancı imkanlarına da başvuracağı öngörülmüştür.

FKH Karargahı, YPG/PKK'nın yerleşim yerlerini ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığının sağlayacağı stratejik ateş desteği olmadan savunamayacağını bilmekteydi. Ekim 2014'te DEAŞ Ayn el-Arab'a (Kobani) taarruza geçtiğinde YPG/PKK bir varlık gösterememiş, kasaba ve çevre köyler kısa sürede DEAŞ kontrolü-

7. DEAŞ'ın İHA kullanım strateji ve taktiklerini gösteren ayrıntılı bir rapor için bkz. Serkan Balkan, *DEAŞ'ın İHA Stratejisi: Yenilikçi Terörün Yükselişi*, (SETA Rapor, İstanbul: 2017).

ne geçmiştir. YPG/PKK kendisini iyi bir savunmacı olarak değil etkin bir manevra unsuru olarak 2015-2016 sürecinde DEAŞ'a karşı yürütülen taarruz hareketlerinde göstermiştir. Öte yandan Suriye'de deneyimlediği şehir çatışması tecrübesinden yola çıkarak PKK'nın Silvan, Sur, Nusaybin, Cizre, Şırnak ve Yüksekova gibi Türk şehirlerinde 2015 sonlarından 2016 ortasına kadar gerçekleştirdiği şehir kalkışması da savunma formasyonunda gelişmiş ve PKK için büyük bir yenilgiyle sonuçlanarak YPG/PKK'nın şehir savunması yapamayacağını ayrı bir kanıtı olmuştur.⁸ Yine de PKK'nın da DEAŞ'tan öğrendiği savunma örüntüsüne başvuracağı ve tanksavar füzesi, bombalı araç saldırıları ve EYP ile desteklenmiş dinamik savunma taktikleri uygulayacağı ve yaklaşma istikametlerine hendek ve bariyer inşa edeceği değerlendirilmiştir. Daha da önemlisi YPG/PKK'lı teröristlerin savunma stratejisini YPG/PKK unsurları içine yerleştirilen ABD Özel Kuvvet unsurları, Washington'un Ankara'ya karşı hasmane siyaseti ve FKH unsurlarına karşı ABD askeri güç gösterisinin beklentisi üzerine inşa edeceği de beklenmiştir.

Harekat alanında DEAŞ ve YPG/PKK unsurlarına karşı karadan düzenli ordu birlikleriyle harekat düzenlemenin harekatın başarısını olumsuz anlamda engellemeceği bilinmekle birlikte ABD ve Rusya'nın hava kuvvetleri ve hava savunma sistemleri tehdidinin harekatının temposu ve inisiyatifine birtakım sınırlamalar getireceği de beklenmekteydi. Dolayısıyla Rusya ve ABD ile olan anlaşmazlıklar fiili askeri ısrar yerine politik yöntemlerle azaltılabilir ve böylelikle ABD ve Rus tehditleri de göz önüne alınarak FKH uygun bir harekat gücüyle dengeli bir tempoda icra edilebilirdi.⁹

Suriye'de düzenlenecek Türk askeri harekatı için en önemli tehdit DEAŞ ve YPG/PKK'nın operasyonel ve taktik kapasitelerinden çok belirsizlik ve çoklu sınıma potansiyeliydi. Dolayısıyla FKH güçleri¹⁰ hızla değişmesi beklenen harekat ortamında düzensiz ve düzenli taktik ve operasyonel tehditlere angaje olabilecek imkan ve kabiliyeti için farklı silah sistemlerini ve platformlarını bir araya getiren müşterek harekat konseptine göre teşkil edilmeliydi. Devletlerarası boyuttaki stratejik muğlaklık harekatın ana muharebe alanının kapsamında da bir belirsizliğin olacağını işaret etmekteydi.

Tehdit risklerinin sınırlarını belirleyen karşı koyma güçlerinin imkan, kapasite ve sınırlamalarının dışında vazifenin ve harekatın yönteminin belirlenmesini

8. PKK'nın özellikle Arap Baharı sonrası değişen strateji üzerine çerçeve bir analiz için bkz. Murat Yeşiltaş ve Necdet Özçelik, "PKK Terörünün Yeni Dinamikleri: Radikalleşme ve Şehir Çatışması", *SETA Analiz*, Sayı: 157, (Mayıs 2016).

9. Üst düzey bir askeri yetkili ile mülakat, Ankara, 19 Ağustos 2017.

10. Harekata katılan ÖSO unsurları için bkz. Can Acun, Bünyamin Keskin ve Bilal Salaymeh, "5 Soru: Fırat Kalkani Harekatı", *SETA 5 Soru*, 25 Ağustos 2016, <https://www.setav.org/5-soru-firat-kalkani-operasyonu>, (Erişim tarihi: Ağustos 2017).

etkileyen diğer iki önemli faktör de arazi ve hava şartlarıydı. Harekat alanındaki hafif dalgalı arazi indirilmiş piyade ve yerel güçlerle desteklenmiş zırhlı ve mekanize taarruza olanak sağlayabilmekteydi. Buna karşın arazi örtüsünün taktik toplanma üslerindeki FKH güçleri için havadan gözetleme ve görmeyerek atışlara karşı yeteri seviyede örtü ve gizleme sağlayamayacağı da değerlendirilmişti. Buna mukabil açık arazideki en belirgin kritik arazi arızaları olarak köy ve kasabalar gibi yerleşim yerleri belirlenmiş zira bu alanların kontrol eden için operasyonel avantaj sağlayacağı öngörülmüştü. Küçük yükseltiler de kritik arazi arızaları olarak belirlenmiş olsa da bu alanlardaki açık belirginlik ve korumasızlığın havadan yapılacak gözetleme ve saldırılarla, karadan yapılacak görmeyerek ateşler için kırılabilirliklerinin ne şekilde değerlendirildiği bilinmemektedir. Harekat alanındaki iki önemli doğal engelin Fırat Nehri ile Sacur Nehri olduğu görülürken, küçük dere yataklarının bir engel niteliği taşımadığı ancak ileri hareket esnasında kısmi örtü ve gizleme sağladığının değerlendirildiği görülmüştür.¹¹ Suni engelleri ise FKH güçlerinin yaklaşma istikametindeki uygun arazi üzerine yerleştirilen EYP ve kara mayınlarıyla, yerleşim yerleri etrafına kazılmış hendek, su kanalı ve bariyerlerden oluşmaktaydı. Bütün bu hususlar göz önüne alındığında harekat alanındaki arazinin FKH unsurlarının ilerlemesi üzerinde olumsuz büyük etkilerinin olmayacağı beklenmiş ve belirlenen hedefleri ele geçirmek için farklı yaklaşma istikametlerinden istifade edebilme fırsatı görülmüştür.

HAREKAT GÜCÜNÜN BELİRLENMESİ VE HAZIRLANMASI

Harekatın gücü farklı askeri kabiliyetlerle yerel müttefiklerin etkin entegrasyonu ihtiyacı üzerine inşa edilmiştir. Harekat Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ve Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) bileşenlerinden teşkil edilmiştir. TSK unsurları Kara Kuvvetleri Komutanlığının (KKK) nizami birlikleriyle Özel Kuvvetler Komutanlığının (Öz. Kuv. K.lığı) tabur seviyesindeki birliklerinden meydana gelmiştir. ÖSO unsurlarını ise Ahrar el-Şam, Sultan Murad Tümeni, Ceyş el-Tahrir, el-Mütasim Tugayı, Nur el-Din el-Zenki Hareketi, Selahaddin Tugayı ve Hamza Tümeni teşkil etmiştir. Harekat boyunca yaklaşık 4 bin TSK ve 7 bin ÖSO askeri harekate doğrudan katılmıştır.

Harekat Komutanlığına Öz. Kuv. K. getirilmiş ve harekat kontrolünü komuta, kontrol ve koordinasyon boyutunda yürütmüştür. Harekatın karargahı görevlendirilen birlikleri Suriye'deki harekat alanına entegre etmiş, hedef göstermiş, kara

11. Bir askeri yetkili ile mülakat, Ankara, 18 Ağustos 2017.

ve hava kuvvetlerinin ateş desteklerini planlamış ve sağlamış ve ayrıca hareket ve lojistik faaliyetlilerini devletin diğer kurumları ve yerel paydaşlarla koordine ederek arzu edilen tempoda yürütmüştür. FKH'nin muharip komuta yetkisi de Öz. Kuv. K.lığından bir tuğgenerale verilmiş ve hareket genel olarak bir Tugay Muharebe Timi seviyesinde teşkil edilmiştir.

Böylelikle taarruz hareketinin ihtiyaçlarına uygun olarak modüler bir görev teşkilatı hazırlanmış görünmektedir. Taktik, operasyon ve stratejik gereklilikleri, FKH'nin organik birlikleri ve emre desteğe verilenlerle birlikte Tabur Görev Kuvveti (TGK) teşkilatında manevra yapmasını zorunlu kılmıştır. Harekatın Cerablus'un özgürleştirilmesi aşamasındaki ilk safhası yüksek manevra kabiliyeti, üstün ateş gücü ve yeterli mevcut kuvvete sahip bir TGK ile gerçekleştirilmiştir. Harekat daha sonra batı ve güneye derinleştiğinde daha fazla TGK'ye ihtiyaç duyulmuştur.

FKH'deki TGK (mekanize ve zırhlı) üç muharip bölükten (iki mekanize, bir tank veya iki tank bir mekanize bölüğü), bir keşif takımı, bir havan takımı, bir ikmal takımı, bir bakım takımı ve bir sıhhiye takımından teşkil edilmiştir. Ayrıca TGK emrine hava savunma, topçu, istihkam ve tanksavar takımları verilirken ateş destek timleri (ADESTİM) de destek sağlamıştır.

FKH'deki TGK'ler manevra, ateş destek, muharebe desteği ve muharebe hizmet desteği imkanlarıyla taarruz görevi icra edecek imkana kavuşturuldu. Mekanize ve zırhlı TGK'leri mobilite, hayatta kalabilme faaliyetlerin desteklemek ve ölümcüllük yaratarak durum üzerinde psikolojik etki oluşturmak için zırhlandırılmış hareketli ateş destek vasıtalarına sıklıkla başvurmuştur. TGK'ler aynı zamanda çoğunlukla DEAŞ'ın taktik ve koruyucu savunma mevziilerini yarmak için manevra düzenlemiştir. Yarma manevraları başarıya ulaştığında teröristlerle yakın mesafeli çatışmalar için komando kolları, Öz. Kuv. timleri ve ÖSO unsurları devreye girmiştir. Emre verilen ve küçük taktik tekerlekli araçlara bindirilmiş halde hareket icra eden ÖSO güçleri taarruz hareketinin temposunun artırılmasında taktik durumu manipüle etmenin en etkili aktörlerinden biri olmuş, ana savunma hattının gerisindeki savunma mevzileri ile ihtiyattaki teröristlerle savaşmayı başarabilmiştir.

HAREKATIN İCRASI

Cerablus-Sajur Safhası (24-28 Ağustos 2016)

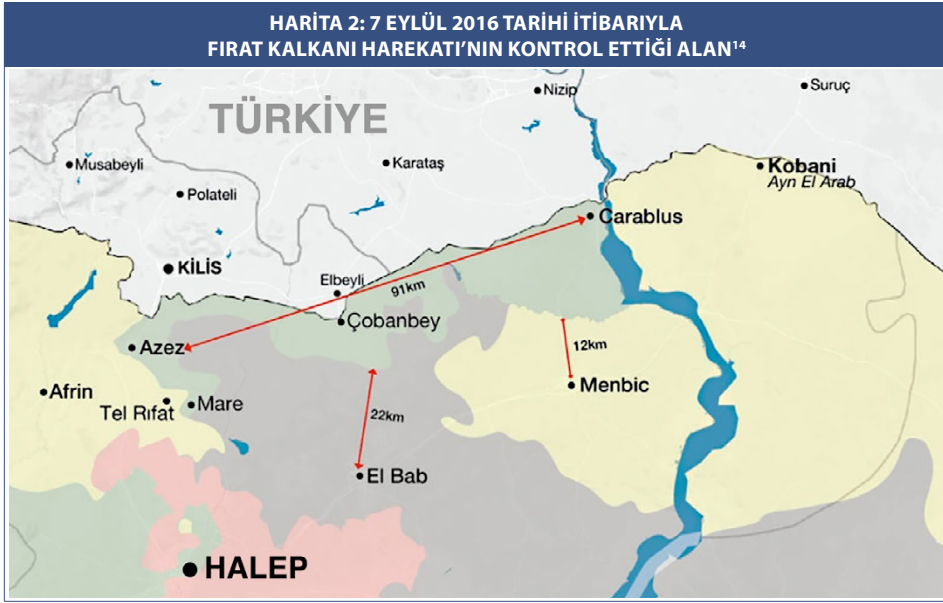
Harekatın Cerablus'taki ilk aşaması beklendiği ve planlandığı gibi FKH'nin tam anlamıyla müşterek hareket konsepti çerçevesinde devam edeceğini göstermiştir. Orta menzilli topçu ve çok namlulu roketatar sistemlerinin (ÇNRA) ateş desteği altında başlatılan hareket özel kuvvet timlerinin hava unsurlarına sağladığı he-

def tespiti ve angajmanlarıyla devam ederken zırhlı ve mekanize birliklerin çabuk taktik kazanımlarıyla neticelenmiştir.

FKH güçleri harekatı Cerablus ve Keklice köyü çevrelerindeki DEAŞ mevzilerini yoğun topçu ateşiyle 24 Ağustos 2016 saat 04.00'da başlatmış ve müteakiben F-16 savaş uçaklarının stratejik noktalara hassas mühimmatlı hava akınlarıyla devam etmiştir. Kara unsurlarının ileri harekatı ise saat 10.30'dan itibaren taarruz çıkış hattından hareketle sınır geçen iki bölük timi seviyesindeki birlik ile gerçekleştirilmiştir. Harekatın ilk aşamasında FKH unsurları taktik kazanımlarını topçu ve diğer yer ateş destek vasıtalarıyla iki bölük timinin birbirini himayesindeki zırhlı manevra kabiliyetlerinden istifade etmeyi hedeflemiştir. Bölük timleri M60 A3 tankları, ZMA-15 ve taktik tekerlekli araçlarının manevrasıyla Fırtına T-155 topçu ateşi desteğinde Cerablus ve çevre köyleri birinci gün ele geçirmiştir. DEAŞ harekatın ilk gününde çok az direnç göstermiş ve geride 46 kayıp bırakarak el-Bab istikametine çekilmiştir. FKH güçleri müteakibinde güney istikametinde ilerleyerek bölgedeki YPG/PKK mevzilerini hedeflemiş ve önemli bir YPG/PKK direnişiyle de karşılaşmadan taktik önemdeki Amerne köyüne kadar ilerlemiştir. Amerne köyünde FKH unsurlarından iki adet M60 A3 tankı YPG/PKK unsurları tarafından kendilerine daha önceden ABD Öz. Kuv. timlerince tedarik edilen MILAN ve 9M133 Kornet tanksavar füzeleriyle vurulmuştur. Aynı bölgede FKH unsurları YPG/PKK mevzilerine harekatı genişleterek devam etmiş ve aynı gün 25 YPG/PKK'lıyı silah mevzilerinde öldürüp 7 teröristi de canlı olarak ele geçirmiştir.¹² 28 Ağustos'ta FKH güçleri Sacur Nehri'nin kuzey kıyılarına ulaşacak şekilde Ayne Beyda, Dabis, Balaban, Hırbet, Kırk Mağar, Balveren ve Cubel Kus köylerini YPG/PKK'lı teröristlerden ele geçirmiş ve bu hamle ile harekatın doğu sınırını kuzeyde Karkamış'tan güneyde Sacur Nehri'ne kadar Fırat Nehri boyunca emniyete almıştır.

FKH'nin güney istikametindeki ilerlemesi 28 Ağustos'ta ABD'nin YPG/PKK'nın Fırat Nehri'nin doğusuna çekilmesi garantisini vermesi üzerinde durmuş, TSK ve ÖSO unsurları harekat alanındaki kazanımlarını bütünleştirip Sacur Nehri'ni harekatın doğu sektörünün güney sınır hattı olarak belirlemiştir. Müteakibinde harekat batı, Çobanbey (Rai) istikametine yön değiştirmiş ve ileri harekata batı istikametinde devam edilmiştir. Harekatın güney sınır hattı operasyonun stratejik hedeflerinden Münbiç meskun mahalline 12 kilometre mesafede kalmakla birlikte FKH güçleri beş günlük süreç içinde 400 kilometre

12. "Fırat Kalkani Operasyonunda 25 YPG'li Öldürüldü", Euronews, 28 Ağustos 2016, <http://tr.euronews.com/2016/08/28/firat-kalkani-operasyonu-nda-25-ypg-li-olduruldu>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2017).

Çobanbey (Rai) ve Dabık Safhası (3 Eylül-16 Ekim 2016)

ABD'nin Münbiç'in kuzeyindeki durum manipülasyonunun hareketin tempo-sunu yavaşlatmasına rağmen, Türk askeri yetkililer 3 Eylül'de Çobanbey kasabası ve çevre köylerine ayrı bir taarruz düzenlemişlerdir. Cerablus'ta olduğu gibi bu hareket de DEAŞ mevziilerine gerçekleştirilen topçu atışları ve hava akınlarıyla başlamış ve iki zırhlı bölük timi ve emre giren ÖSO güçleri Çobanbey ve Dabık bölgelerini DEAŞ unsurlarından temizlemek ve doğu sektöründeki FKH unsurlarıyla buluşarak hareketin ileri safhalarına hazırlanmak amacıyla sınırı geçmiştir. Çobanbey bölgesindeki bölük timleri 120 milimetre çapında tank topu ve reaktif zırh korumasına sahip M60T Sabra tanklarıyla teşkil edilmiş ve bölgedeki DEAŞ mevziilerine yürümüştür. Bu hamleden DEAŞ'ın Çobanbey-Dabık bölgesindeki savunma imkan ve kabiliyetlerinin Cerablus bölgesindeki DEAŞ ve YPG/PKK unsurlarından daha fazla beklendiği anlaşılmaktadır. DEAŞ beklentiler doğrultusunda Çobanbey'in güneyindeki Vukuf köyü bölgesinde iki M60T tankını vurmak suretiyle tanksavar silahlı savunma kapasitesini göstermiştir. Ancak üstün ateş gücü ve manevra kabiliyetine sahip FKH güçlerine karşı DEAŞ'ın mevziilerini daha fazla savunma imkanı ortadan kalkmış, Vukuf ve çevre köyler DEAŞ'tan kurtarılmıştır. Vukuf bölgesindeki çatışmalarda DEAŞ'ın önemli köyleri her bir köyde yaklaşık bir

14. "ÖSO 6 Köy Daha Aldı", Aljazeera Turk, 7 Eylül 2016.

takım seviyesinde (20-25 terörist) unsurla, köyler arasında savunma derinliği yaratmak suretiyle ve gerideki unsurun öndeki savunma unsurunu takviye etmediği ancak zorunlu durumda geri çekilmesini himaye etme konseptinde savunma yaptığı değerlendirilmiştir.

FKH güçlerinin DEAŞ'ın savunma mevziilerine farklı istikametlerden yaklaşarak çevreleme taktiği örgüt unsurlarının FKH güçlerinin yaklaşma istikametinde etkili tıkama noktaları oluşturmamalarıyla sonuçlanmıştır. Böylelikle DEAŞ unsurları savunmalarını genel olarak gündüz şartlarında kullanabildiği tanksavar silahlarıyla FKH güçlerinin ilerlemesine engel olmaya çalışmış, bu da FKH unsurlarını gece taktik intikal ve taarruz imkanlarından istifade etmesini mümkün hale getirmiştir. Ancak gece boyu intikal eden veya taarruz yapan FKH güçlerinin en kırılğan anlarının gece hedefi ele geçirdikten sonra sabahın ilk saatlerinde hedefte tertiplenme aşamasında olduğu DEAŞ'lı teröristlerce fark edilmiştir. Vukuf bölgesinde tanksavar silahlarıyla vurulan iki tank da bu esnada hedef olmuştur. DEAŞ Tall el-Hava köyünün alınması esnasında da bir M60T tankını yine benzer bir durumda vurmuştur.¹⁵ DEAŞ'ın elindeki tanksavar varlığının bir tehdit olduğu hareket öncesinde kabul edilmekle birlikte bu silahların taktik kullanıma yüksek seviyede entegre edilmişliğinin genel olarak öngörülemediği değerlendirilebilir. Zira iki günde reaktif zırh korumalı üç tankın vurulmuş olması, tankların düzensiz terörist unsurlara karşı taktik kullanımında sorunlar olduğunu akla getirmiş ve zırhlı araçların ilerleme esnasında önlerinden giderek muharebe sahasının şekillenmesini sağlayacak daha fazla yaya unsura ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. Ne var ki birlik intikallerindeki duraklama veya ileri hareketlerin üs bölgesi aşamalarındaki hareketsizlik birliklerin DEAŞ'ın tanksavar tehdidine karşı kırılğanlığını aynı seviyede tutmuştur.

FKH güçlerinin hareket alanında karşılaştığı en önemli sorunlardan biri de EYP maddelerinin tespiti, imhası ve EYP döşendiği değerlendirilen alanlardan geçit açma faaliyetleri olmuştur. Bu faaliyetler kapsamında Akçakoyunlu köyü yakınlarında iki Türk askeri EYP müdahalesi esnasında şehit olmuştur.¹⁶ FKH'de verilen personel ve araç zayıyatına bakıldığında DEAŞ'ın hibrit taktiklerinin boyutu daha açık bir şekilde görülebilmektedir. Öte yandan DEAŞ'ın kaybettiği toprakların artmasıyla birlikte örgüt unsurlarının daha küçük alanlarda birbiriyle koordineli halde konsolide taktiklerle daha etkili savunma yapacağı da gö-

15.Uğur Ergan, "Fırat Kalkanı Harekatında Acı Kayıplar", *Hürriyet*, 10 Eylül 2016.

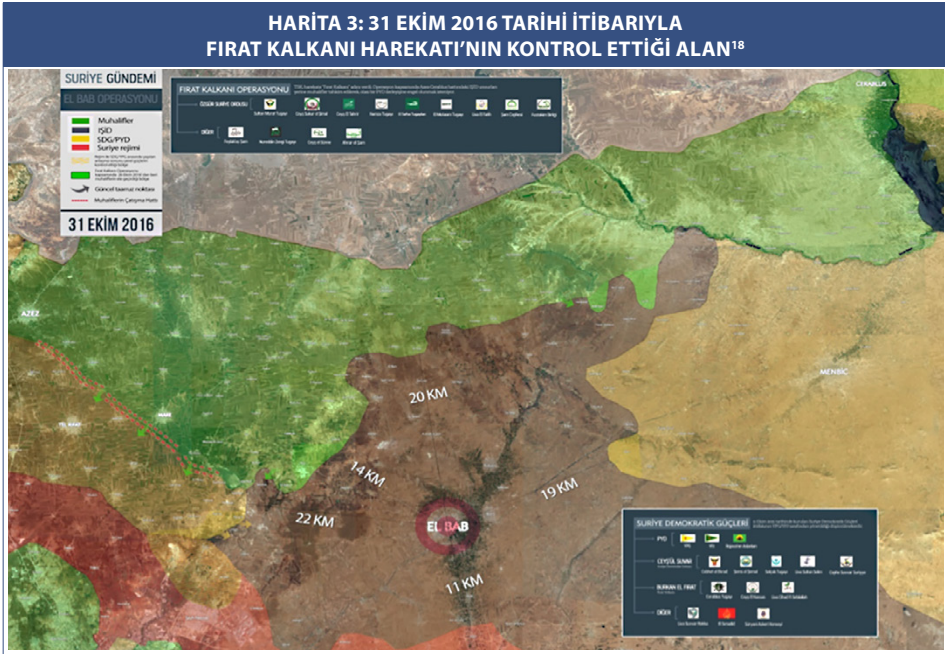
16."Fırat Kalkanı Operasyonu'nda 2 Şehit, 2 Asker Yaralı", *Milliyet*, 20 Eylül 2016.

rülmüştür. Böylelikle Eylül ayında Dabık'ın alınması için daha fazla TSK ve ÖSO birliği Çobanbey bölgesine görevlendirilmiştir.

Dabık yabancı savaşlarını Türkiye üzerinden geçirebilmek için stratejik derecede önemdeyken, Kiliş'e yaptığı roket saldırıları için de örgüt için taktik seviyede önemli bir bölge olmuştur. Dabık, FKH güçleri içinse sadece Kiliş'e yapılan roket saldırısını önlemek için değil aynı zamanda Azez, Mare ve Çobanbey yerleşim yerlerindeki kazanımları birbirine birleştirmek ve doğu sektöründeki Cerablus ile batıda Azez arasındaki 90 kilometre uzunluğunda ve sınırdan 15 kilometre içeride bir hattı birleştirmesi bakımından ayrıca önemlidir. Dabık köyünün kuzeyden çevrenmesini müteakip FKH'nin ileri harekatı Mare ve Aktarin yerleşim yerleri arasındaki hat etrafında gelişmiştir. Bu ekseninde DEAŞ unsurları taktik unsurlarını birleştirmek suretiyle sert savunma kapasitesini ve takviye olanaklarını da göstererek yoğun şekilde tanksavar, havan, İHA, bombalı araç, intihar saldırılarıyla güçlendirilmiş baskın tarzı eylemler gerçekleştirmiştir. Yine de FKH unsurları müşterek silah platformlarının avantajlarıyla DEAŞ unsurlarını bu hat üzerinde de yenmeyi başarmıştır. Bu sektörde görevlendirilmeye başlanan Leopard A24 tanklarının üstün manevra kabiliyetleri ve T-122 Sakarya ÇNRA sisteminin yüksek ateş gücü de hareketin başarısında önemli katkı sağlamıştır. Ne var ki yine bu sektörde TSK unsurları bazı ÖSO gruplarının yetersizliğinden etkilenmiş ve Türk komando birliklerinin FKH'ye katılmaya başlaması da bu safhada gerçekleşmiştir. Mare-Aktarin hattının ele geçirilmesinin ardından DEAŞ'ın romantikleştirdiği Dabık köyü on dakika içinde 16 Ekim 2016 tarihinde ele geçirilmiştir.¹⁷ DEAŞ karşıtı koalisyon hava güçlerinin, hareketin ilk safhasındaki Cerablus sektöründeki tavrının aksine Türkiye sınırından 20 kilometre içerideki Mare-Aktarin temas hattındaki FKH unsurlarına gözle görülür yoğunlukta hava desteği verdiği de gözlemlenmiştir. Bu hattın ele geçilmesinin ardından koalisyon hava desteğinin azalması ve sonrasında da tamamen kesilmesi, ABD ve Rusya tarafından Türkiye'ye hareketini daha öteye götürmemesi yönünde dikte etmeye çalıştığı hat olarak değerlendirilmesine yol açmıştır.

Dabık'ın ele geçirilmesiyle FKH güçleri Cerablus, Çobanbey ve Mare'deki kazanımlarının tamamını birleştirmiş ve 1.300 kilometre karelik bir alanı kontrol etmeye başlamıştır. 20 Ağustos-16 Ekim 2016 tarihleri arasındaki bu safhada FKH daha karmaşık ve yoğun terör taktiklerine maruz kalmış ve çok sayıda zayıt vermiştir.

17. DEAŞ *Rumiye* dergisinin Kasım 2016 tarihli üçüncü sayısında Dabık'ın kaybedilmesini konu edinmiştir. Örgüt 16 Ekim'de FKH güçleri tarafından ele geçirilen Dabık kasabasının kendisi için bir dönem muazzam olan önemini azaltma gayreti içerisine girmiştir. Düşmanlarının bunu kendisi üzerinde psikolojik bir zafer olarak gördüğünü ancak onların gerçekleşen bu küçük savaş ile büyük mahşer savaşını DEAŞ'ın ayırt edemeyeceğini düşünerek hata ettiklerini vurgulamaktadır.

Dabık-el Bab Safhası (17 Ekim-20 Aralık 2016)

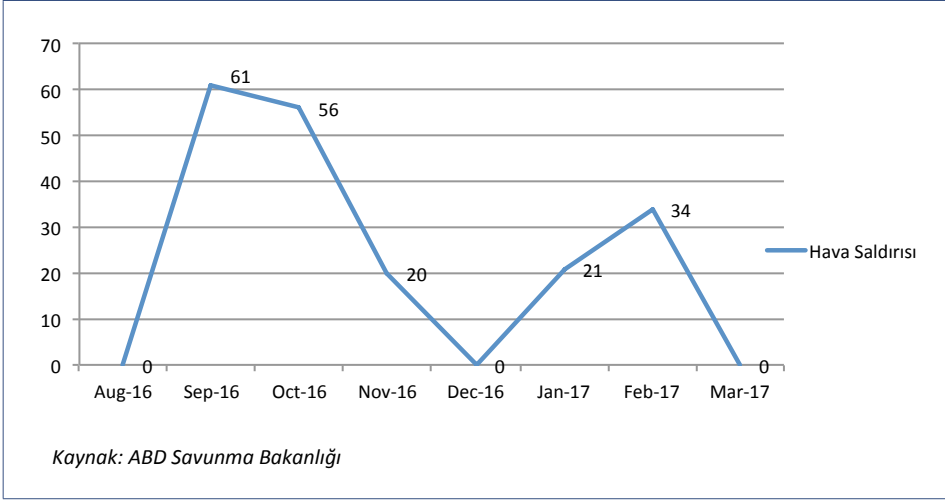
Harekat alanındaki durum Suriye Rejim Güçlerinin dahil olması ve YPG/PKK saldırılarının Mare bölgesinde saldırılara başlamasıyla daha karmaşık hale gelmiştir. Dolayısıyla FKH unsurları harekat alanında karada DEAŞ ve YPG/PKK unsurları, havada da rejim unsurlarına karşı tedbirler almak zorunda kalmıştır. Dabık-Mare-Aktarin'in DEAŞ'tan kurtarılmasının ardından FKH güçleri el-Bab'a ilerleme niyetiyle hazırlıklara başlamıştır. Bu kapsamda Mare bölgesindeki YPG/PKK unsurlarının ilerleyişini durdurmak ve yarattığı tehdidi bertaraf etmek için 20 Ekim 2016 tarihinde Maarat Umm Hawsh bölgesinde YPG/PKK unsurlarına bir hava akını düzenleyerek iki yüze yakın teröristi etkisiz hale getirmiştir. Bu hava akını YPG/PKK unsurlarının batıdan el-Bab'a ilerlemelerinin önünü kesmiş ve Afrin-Münbiç hattının el-Bab üzerinden muhtemel birleşmesinin önünü de almıştır. FKH bu safhada da bir TGK kuvvetinde teşkil olmuş ve hazırlıklarını tamamlayarak Hazwan ve el-Dana köyleri üzerinden el-Bab'a kuzeybatı istikametinden yaklaşmayı planlamıştır. FKH'nin kuzey sektöründeki unsurları ise eş zamanlı olarak güneye, el-Bab'a Kabasin istikametinden yaklaşmaya başlayarak hem küçük DEAŞ unsurlarını ortadan kaldırmayı hem de Münbiç'teki YPG/PKK unsurlarının batıya ilerlemelerinin önünü almayı hedeflemiştir.

18. <http://www.suriyegundemi.com/wp-content/uploads/2016/10/elbabson31ekim.jpg>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2017).

Kuzeybatı istikametinden yaklaşan TKG el-Bab'a yaklaşmasına başlamadan önce taktik tekerlekli zırhlı Kirpi personel taşıyıcılar ve taktik tekerlekli Kobra muharebe araçlarına bindirilmiş elit TSK unsurlarıyla takviye edilmiştir. Diğer yandan hareketin temposu da Leopard 2A4 ve M60T tanklarının manevra ve ateş gücü üzerine inşa edilmiş, M60 A3 tankları bu safhada da görevlendirilmemiştir. El-Bab'a yaklaşma safhasında kazanılan alanlarda FKH unsurları birbirlerini himaye eden hareket üsleri tesis etmiştir. Çepeçevre emniyet esasına göre tesis edilen bu hareket üsleri DEAŞ ve Suriye rejim unsurlarının çeşitli saldırılarına maruz kalmıştır. DEAŞ 120 milimetre havan, tanksavar füzesi, bombalı araç ve intihar bombacılarıyla güçlendirdiği 40-60 kişilik saldırı gruplarıyla bu hareket üslerine baskın tarzı eylemler gerçekleştirmiştir. Bu baskınlar esnasında FKH unsurları DEAŞ'ın kullandığı 23 milimetrelik SZU-23 silahının etkinliğini tecrübe etmiştir. DEAŞ'lı teröristler ZSU-23 silahıyla üs bölgelerindeki yaya unsurlarını mevziilerinde baskı altında tutmak suretiyle baskın eyleminin hücum unsurunun hedefe yaklaşmasını kolaylaştırmayı hedeflemiştir. SZU-23 silahını ayrıca tank mevzilerine karşı da kullanarak tankı mevzii değiştirmeye zorlayıp bu esnada güdümlü tanksavar füzesiyle vurmak için de kolaylaştırıcı bir taktik silah olarak kullanmıştır.

24 Kasım 2016 tarihinde Suriye rejimi, FKH'ye karşı tehdit kapasitesini gece uçuş ve atış kabiliyeti kazandırılmış tek motorlu L-39 uçağı ile TSK unsurlarını Wakah bölgesinde vurarak göstermiştir. Saldırıda üç TSK zırhlı aracı (taktik tekerlekli zırhlı Kirpi ve Kobra) vurulmuştur. Saldırı Türk tarafınca iki gerekçeye dayandırılmıştır; Türkiye ve Rusya arasındaki gerilimi 2015 yılında düşürülen Rus savaş uçağının yıldönümü münasebetiyle artırmak ve FKH unsurlarını 20 kilometre derinlik hattının gerisine çekilmeye zorlamak. Ancak FKH birlikleri öncelikli görevleri olan el-Bab'a yaklaşmaktan vazgeçmeyerek ileri hareketini devam ettirmiştir. Bu ileri hareket esnasında FKH birlikleri DEAŞ karşıtı koalisyon güçlerinin hava desteğinden mahrum kalmasını milli imkanlarıyla telafi edip Türk Hava Kuvvetlerini el-Bab, Suflaniye, Bzaa ve Tadif'teki DEAŞ hedeflerine yönlendirmek suretiyle hava desteğinden istifade etmeye başlamıştır. Sınırlı hava desteği ve çoklu tehdit altında FKH unsurları DEAŞ'ın oynak savunma taktiği hazırlıkları yaptığı el-Bab'ın batı yüzündeki dış mahallerinin 2-3 kilometre yakınına kadar yaklaşmıştır. Öncü FKH unsurları topçu, ÇNRA ve havan desteğine sahip olmasına rağmen ileri harekatta ortaya çıkan ani hedeflere angaje olacak yakın hava desteği imkanına sahip değildir.

GRAFİK 2: ABD'NİN SAĞLADIĞI HAVA DESTEĞİ (AĞUSTOS 2016-MART 2017)

El-Bab Safhası (21 Aralık 2016-30 Mart 2017)

FKH güçleri el-Bab şehrine girme girişimini ilk olarak 21 Aralık 2016 tarihinde şehrin batısında yer alan Akil Tepesi'ndeki hastane bölgesine uzun ve dikkatli bir gece sızma hareketiyle denemiştir. Leopard 2A4 tankları ve ZMA-15'lerden teşkil edilen ve yaklaşık 150 TSK askerinden oluşan bir bölük timi kadar kuvvet gece şartlarından istifade ederek yoğun DEAŞ ateşi altında hastane bölgesini ele geçirmeyi başarmıştır. Daha önceki safhalarda da tecrübe edildiği gibi hedefte tertiplenme esnasındaki kırılma anında belirgin ve küçük bir alan içinde bulunan bölük timi yoğun havan, SZU-23 ve tanksavar atışlarına maruz kalmıştır. Sızma esnasında DEAŞ unsurlarını tepeden uzaklaştırmayı başaran FKH unsurları aynı tepede kendileri durağan bir hedef haline gelmişlerdir. Yoğun sisten kaynaklı düşük görüş mesafesi ve DEAŞ'ın yoğun baskı ateşi FKH unsurlarına örgütün hücum unsurlarını yeteri seviyede tespit ve imha şansı tanımamıştır. Bununla birlikte DEAŞ'ın BMP-1 zırhlı aracıyla gerçekleştirdiği bomba yüklü araç saldırısı FKH unsurlarında ağır zayıta neden olmuştur. FKH unsurları şehri ele geçirme denemesinin ilkinde 15 zırhlı aracını kaybederek yoğun DEAŞ ateşi altında geri çekilmek durumunda kalmıştır. DEAŞ da aynı muharebede çok sayıda zayıt vermiş ve şehri koruyabilmek için Rakka'dan çok sayıda terörist, araç, silah ve mühimmat takviyesi yapmıştır. FKH unsurları geri çekildikleri hareket üs bölgelerinde yaklaşık bir aylık yeniden teşkilatlanma ve hazırlık sürecinden sonra kuzeyden Suflaniye kasabasını ele geçirmek için yeni bir hamle yapmış, bu girişim de olumlu sonuç vermemiş ancak DEAŞ'ın direnme azmini azaltmıştır. El-Bab 26 Şubat 2016 tarihinde kuzey, doğu ve batı istikametlerinden yapılan eş

zamanlı girişimlerle iki haftalık bir çabadan sonra ele geçirilmiştir. FKH 30 Mart 2017 tarihinde DEAŞ unsurlarını Türk sınırlarından 40 kilometre güneye uzaklaştırıp yaratılmak istenen YPG/PKK koridoru arasına bir tampon bölge oluşturarak resmi olarak tamamlanmıştır. Harekat Suriye'nin kuzeyinde 90 kilometre uzunluğunda ve 40 kilometre derinliğinde emniyetli bölge oluşturma hedefine de ulaşmış ancak YPG/PKK unsurlarının ABD ile münasebetleri nedeniyle Fırat Nehri'nin doğusuna gönderme hedefini tam olarak gerçekleştirememiştir.

HAREKAT SONRASI DÖNEM: İSTİKRARIN TESİSİ

İstikrarı sağlama (*stabilisation*) şiddetin yeniden baş göstermesine, hukuk ve mevcut düzenin zaafa uğramasına sebep olabilecek temel gerilim noktalarının yönetilerek bu durumların en aza indirilmesi süreci olarak tanımlanabilir. Ayrıca bu süreçte başarılı ve uzun vadeli kalkınma için gerekli ön koşulların oluşum aşamasına da katkıda bulunulur.¹⁹ İstikrar hareketi tanımı ülke dışında güvenli bir ortam tesis etmek veya devam ettirmek, temel idari hizmet sağlamak, altyapı inşa etmek ve insani yardımda bulunmak üzere milli güç araçlarıyla koordinasyon içindeki çeşitli askeri görev ve faaliyetler bütünüdür.²⁰ İstikrarı sağlama çabaları çok boyutlu olarak ele alınmakta olup FKH bağlamında TSK tarafından da uygulamaya konduğu görülmektedir. TSK hem devlet içi hem de devlet dışı birçok aktörle birlikte koordineli çalışarak çok yönlü “inşa” süreci başlatmıştır.²¹ “İstikrarı sağlama” çabaları müşterek istikrar işlevlerinden oluşmaktadır. Bunlar temel olarak “güvenlik”, “insani yardım desteği”, “ekonomik istikrar” gibi unsurlardan oluşmaktadır.²²

19. “The UK Approach to Stabilisation: Stabilisation Unit Guidance Notes”, UK Stabilisation Unit, <http://www.gsdrc.org/document-library/the-uk-approach-to-stabilisation-stabilisation-unit-guidance-notes>, (Erişim tarihi: 10 Ağustos 2017).

20. USDOA, Field Manual 3-07, Glossary-9, (2008).

21. “Joint Chief of Staff, Joint Publication 3-07”, Stability, 3 Ağustos 2016, s. 1, http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_07.pdf, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2017).

22. “Joint Chief of Staff, Joint Publication 3-07”, III-1.

GÜVENLİK

Güvenlik faaliyetleri genel anlamda sivil nüfus, coğrafi alan, altyapı veya doğal kaynaklar gibi ulusal varlıkları koruma ve kontrol etme çabasından oluşur. Burada nihai hedef fayda odaklı olmalıdır. Bir diğer tabirle buradaki şiddetin tamamen ortadan kaldırılmasından ziyade yerel güçler tarafından bu şiddet düzeyinin tole re edilebilecek şekilde azaltılması ve normal yaşam standartlarına geri dönüşmeye çalışılması esastır. Bu çabalar ev sahibi olan yerel unsurların toprağını güven altına almak ve sivil güvenliğini sağlamak adına verilmektedir.²³

Cerablus'un terör örgütlerinden temizlenmesinin ardından o bölgede güvenliği sağlamak için Türkiye'de eğitilmiş 450 polis bölgeye intikal ettirilmiştir.²⁴ Harekatın ilerleyen safhalarında ele geçirilen bölgelerde yürütülen mayın/EYP temizleme faaliyetlerine ÖSO unsurları da eğitilerek dahil edilmiş, şehrin terör unsurlarından temizlenmesi sonrasında da bu faaliyetler yürütülmeye devam edilmektedir.²⁵ İcra edilen bu arama tarama faaliyetleri ile içeride olası tehlikelerin ortadan kaldırılması ve yerel güçlerin daha profesyonel biçimde hareket etmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Örneğin harekatın 30 Mart 2017'de tamamlanan ilk safhasının ardından Türkiye sınırına yakın bölgedeki askeri kamplarda ÖSO mensuplarına eğitimler verilmiştir. Öte yandan 150 bin nüfusu bulunan Azez'in FKH güçleri tarafından terörist unsurlardan arındırılmasıyla birlikte iç bölgelerden Azez'e intikal eden Suriyelilerle birlikte toplam nüfus 300 bini aşmış ve bölgedeki güvenliği sağlamak adına yine Türkiye'de ilgili eğitimlerden geçen 500 kişilik polis birliği görevlendirilmiştir.²⁶ Taktik seviyede eğitim almaları hem bölgedeki TSK'nın hedeflerini hem de bölge halkının kendi geleceğini tayin etmesinde önem arz etmektedir. Dolayısıyla harekat sona erdikten sonra Azez'de yerel güvenlik güçlerine TSK birlikleri destek olmaya devam etmiştir.²⁷

TSK gerekli gördüğü bölgelere ek takviye birlikler göndermiştir. Bu birlikler yerel güçlere Azez-Tel Rıfat hattında destek verdiği gibi Türkiye'nin YPG/PKK ile giriştiği terörle mücadele stratejisine de katkı sağlamıştır.²⁸ Türkiye hem YPG/PKK hem de DEAŞ'a karşı önlem almaya devam etmiştir. YPG/PKK ile

23. "Joint Chief of Staff, Joint Publication 3-07", III -4.

24. Kerem Kocalar, "Cerablus Polislere Emanet", Anadolu Ajansı, 30 Ocak 2017.

25. Kemal Karagöz ve Halit Süleyman, "Bab Mayınlardan Temizleniyor", Anadolu Ajansı, 24 Şubat 2017.

26. Rauf Maltaş, "Güven Ortamı Azez'de Nüfusu Artırdı", Anadolu Ajansı, 29 Mayıs 2017.

27. Ali Özkök, Twitter, 14 Haziran 2017, saat 14.40, https://twitter.com/A_Ozkok/status/874954633537609728, (Erişim tarihi: 15 Ağustos 2017).

28. "Türkiye Tel Rıfat'a Askeri Birlik Gönderdi", *Yeni Akit*, 21 Haziran 2017.

sınırdış olan Mare bölgesinin güvenliğini tesis edebilmek adına 4 Haziran 2017 günü Özgür Suriye Polisi modeli uygulamaya konularak kasabada sivil kontrolü güçlendirmek hedeflenmiştir.²⁹ İç güvenliğin sağlanması gayesiyle Türkiye’de eğitim gören Özgür Suriye Polisi’nin güvenliğinden mesul olduğu el-Bab’da güvenliğin tahkim edilebilmesi için 25 motosikletten teşkil motorize birlikler oluşturulmuştur. Böylelikle bu girişim ile ilçenin özgürleştirilmesinin ardından terörün etkisi günbegün ortadan kalkmaya başlamıştır.³⁰ Tüm bu girişimlerin yerel unsurlar içerisinde çıkabilecek ayaklanma gibi birçok sorunu ortadan kaldırmasının yanı sıra uzun vadede illegal ekonomik faaliyetlerin önlenmesinde rol oynayacağı beklenmektedir.³¹

ADLI DURUM VE ADALETİN TESİSİ³²

Özgür Halep Valiliği Konseyi öncülüğünde hizmet yürüten İstikrar Komitesi bölgenin kurtarılmasından sonra civarda işlenen suçları türlerine göre şu şekilde tasnif etmiştir:

TABLO 1: SUÇLARIN TÜRLERİ VE SAYILARI	
Şahsa Yönelik Saldırı Suçları	124
Mala Yönelik Suçlar	177
Ahlaki Suçlar	32
Çeşitli Suçlar	85
Genel Toplam	418

En çok işlenen suç türlerinin başını mala yönelik suçlar çekmektedir. Özellikle motosiklet ve araç hırsızlığı çok fazla yaşanmaktadır. İkinci sırada şahsa yönelik suçlar gelmektedir. Bunlar içinde en dikkat çeken suç tipi fiziki saldırıdır. Öte yandan diğer suçlar kendi içinde dolandırıcılık, sahtecilik ve uyuşturucu gibi farklı kategorilere ayrılmaktadır. Bölgenin kurtarılmasından sonra en az işlenen suç kategorisi ahlaki suçlardır. Bu kategoride kaçırma ve taciz suçları yer almaktadır. Cerablus mahkemesi ve savcılık ofisinden edinilen bilgiler bölgenin kurtarılmasından itibaren Temmuz 2017’ye kadar olan süreci kapsamaktadır.

Adaletin tesisi adına mahkemeler etkin rol oynamaktadır. Halihazır Suriye Anayasası’ndaki ilgili Kanunlar 1949 yılında hazırlanmış ve İslami Hukuk ile

29. Wyvern Reports, Twitter, 4 Haziran 2017, saat 14.24, <https://twitter.com/WyvernReports/status/87-1326667955990529>, (Erişim tarihi: 15 Ağustos 2017).

30. Halit Süleyman, “Bab’ın Güvenliği Motorize Ekiplere Emanet”, Anadolu Ajansı, 4 Ağustos 2017.

31. “Joint Chief of Staff, Joint Publication 3-07”, s. 4.

32. Özgür Suriye Valiliği Konseyi İstikrar Komitesi, Cerablus Mahkemesi Raporu, s. 1.

ilişkili olacak şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca FKH ile birlikte Türk Adalet Bakanlığı'nın girişimleri ile mahkemelerin işlevselliği geliştirilmiştir. 5 Mart 2017 itibarıyla şeriat mahkemeleri ve askeri mahkemeler ortadan kaldırılarak yerine asli ve ceza mahkemeleri geliştirilmiştir. Böylece ilk bağımsız ve düzenli mahkeme kurulmuştur.³³

EKONOMİK İSTİKRAR

Ekonomik istikrar bağlamında makroekonomik istikrar sürdürülebilir bir ekonominin temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Her ne kadar güvenlik ve yönetim reformları öncelikli alanlar olarak kalsa da ekonomik büyüme hareketin başarısının sürdürülmesi açısından önem arz etmektedir.³⁴ Cerablus'un Türkiye'nin yardımları ile terör örgütünden arındırılmasının ardından bölge halkına öncelikle elektrik ve su, akabinde diğer temel ihtiyaçlar sağlanmıştır. Beş kampta 150 adetlik aydınlatma direği projesinin uygulanması ve el-İman Kampı'na kumtaşı döşemesi çalışmaları tamamlanmıştır. Ahl el-Şam Kampı'na da benzer bir çalışma yapılmaktadır. Ek olarak sokaklarda daha güvenli gezilebilmesi ve temel gıdaların giriş çıkışının güvenle sağlanması bölgede ticaretin yeniden canlanmasının da önünü açmıştır.³⁵ Ayrıca yerel kolluk kuvvetlerinin Türkiye tarafından güçlendirilmesi ile birlikte sokaklarda sadece polisler görev yapmaya başlamıştır. Böylece illegal aktivitelerin veya grupların faaliyetlerinin önüne geçilmiştir.³⁶ Üretim açısından DEAŞ unsurlarından kurtarılan bölgelerin mayın ve patlayıcılardan arındırılmasıyla bölgede gıda üretimine yönelik girişimlere tarım faaliyetlerinin de dahil olduğu görülmüştür. Arındırılan bölgelerde çiftçiler buğday, arpa, mercimek ve nohut gibi ürünler ekmişlerdir.

ALTYAPI VE ÜSTYAPI HİZMETLERİ

Türkiye'nin en hassas davrandığı konulardan birisi de ekonomik ve sosyal hayatın sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi adına gerçekleştirdiği altyapı ve üstyapı hizmetleridir. Operasyon sonrasında su şebekelerinin iyileştirilmesi, asfaltlama çalışmalarının yürütülmesi³⁷ ve sokak lambalarının onarılarak yenilenmesi ça-

33. Özgür Suriye Valiliği Konseyi İstikrar Komitesi, Cerablus Mahkemesi Raporu, s. 2.

34. "Joint Chief of Staff, Joint Publication 3-07", III-30.

35. Özgür Suriye Valiliği Konseyi İstikrar Komitesi, Kamu Hizmetler Durumu, s. 2.

36. "Cerablus Kötü Günleri Geride Bıraktı", Youtube, 15 Şubat 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=qf4K-BAc4yTU&feature=youtu>, (Erişim tarihi: 15 Ağustos 2017).

37. Wyvern Reports, Twitter, 31 Mayıs 2017, saat 05.44, <https://twitter.com/WyvernReports/status/869746257136422913>, (Erişim tarihi: 20 Ağustos 2017).

lışmaları hız kazanmıştır.³⁸ DEAŞ dönemindeki zulümden dolayı nüfusu 3 bin 500'e kadar düşen Cerablus'un kurtarılışının ardından elektrik ve su gibi temel ihtiyaçların Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin çabaları ile karşılanması, bölgede hastane ve okulların faaliyet vermeye başlaması ve son göçler de hesaba katıldığında mevcut nüfusun 50 bine kadar dayandığı görülmüştür.³⁹ Ayrıca çevre temizliği adına 13 bölgeye çöp temizleme traktörü, 8 bölgede çöp toplama aracı, 600 adet çöp toplama konteyneri, enkazların ortadan kaldırılması için leopar ve dozer gibi iş makinalarının tahsisi ve kamp alanlarında 138 adet lavabonun inşası, temizlik paketi yardımı⁴⁰ ve olası afet durumlarına karşı farklı tipte araç yardımları ile hareketin istikrar boyutu desteklenmiştir. Çobanbey ve Cerablus'a damperli kamyonlar, itfaiye araçları, buldozerler ve çöp kamyonları Türkiye tarafından verilmiştir.⁴¹ Azez, Cerablus, el-Bab ve Çobanbey gibi bölgelerde 25 su pompa merkezine jeneratör temin edilmiştir.⁴²

Türkiye sadece bölgedeki fiziksel düzeni tahsis etmeye çalışmakla kalmamış aynı zamanda sosyal dokuyu iyileştirmek ve manevi düzeni tesis etmek adına çok sayıda camiye onarmıştır. Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) Genel Müdürü Mustafa Tutkun'un açıklamalarına göre Türkiye, Suriye'de yaklaşık 110 caminin bakım ve onarım faaliyetlerini yürütmekte olup söz konusu camilerin çoğu tamamlanmış ve ibadete açılmıştır.⁴³ Ayrıca yine FKH güçlerinin teröristlerden arındırdığı Azez'de TDV'nin onardığı camilerden birinde Ramazan ayında mukabele geleneği de icra edilmiştir.⁴⁴ Bu açıdan bakıldığında terör unsurlarından arındırılan bölgelerdeki normalleştirme olağan dönemde var olan sosyal düzeni bölgede tekrar hayata geçirmiştir.

İNSANİ YARDIM DESTEĞİ

Su, yiyecek, barınma ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanması insani yardım işlevlerinde başı çeken unsurlardır. Bu bağlamda STK'lar ve diğer sivil kurumların bölgede önceliği haiz olan hususları saptaması ve ivedilikle çözmesi gereklidir. Sonrasında bölge halkının yaşam koşulları ve kurumlarının iyileştirilmesi

38. Wyvern Reports, Twitter, 1 Haziran 2017, saat 00.20, <https://twitter.com/WyvernReports/status/870027157371801600>, (Erişim tarihi: 20 Ağustos 2017).

39. Kerem Kocalar, "Cerablus Hayatlarına 'Kalkan Oldu'", Anadolu Ajansı, 6 Temmuz 2017.

40. Özgür Suriye Valiliği Konseyi İstikrar Komitesi, Kamu Hizmetler Durumu, s. 4.

41. Wyvern Reports, Twitter, 19 Temmuz 2017, saat 16.00, <https://twitter.com/WyvernReports/status/887658426163179520>, (Erişim tarihi: 20 Ağustos 2017).

42. Özgür Suriye Valiliği Konseyi İstikrar Komitesi, Kamu Hizmetler Durumu, s. 1.

43. "TDV Suriye'deki Camileri Onarıyor", Anadolu Ajansı, 26 Mayıs 2017.

44. Rauf Maltaş, "Türkiye'nin Azez'de Onardığı Camide Mukabele Geleneği", Anadolu Ajansı, 30 Mayıs 2017.

önem arz etmektedir. Sivillerin güvenliğinin sağlanması temel birtakım gereksinimlerin tesis edilmesine bağlıdır. Yiyecek, kişisel güvenlik ve sağlık gibi unsurlar elzem olan temel ihtiyaçtır.⁴⁵ Bu bağlamda gıda, barınma, sağlık ve eğitim hizmetlerinin eksikliklerinin tamamlanması insani yardım açısından en öncelikli başlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ek olarak bölgedeki STK'lar istihdam yaratmıştır. STK projelerinde toplam 1.144 kişi çalışmaktadır; ayrıca 43 aileye aylık 175 dolar yardımda bulunulmuştur.⁴⁶ 2017 Mayıs ayının başında Kızılay Genel Başkanı Kerem Kınık'ın aktardığına göre 6,5 milyon insanın yerlerinden başka alanlara göç ettiği belirtilmiş, Türkiye'nin bu tür ülke içi göç kapsamında 4,5 milyon kişiye yardım ettiği ifade edilmiştir (Bu rakama FKH bölgesine göç eden kişiler de dahildir).⁴⁷

GIDA TEMİNİ

Bölge halkının gıda ürünlerinden yoksun olması direkt olarak bireylerin sıhhatleri ve sıhhat seviyeleri üzerinde de etki yaratmaktadır. Bu bağlamda hareketin ilk günlerinden itibaren çok sayıda gıda malzemesi bölgeye iletilmiştir. Harekatın sonlarına doğru Cerablus'ta farklı STK'lar ekmek fırınları açmaya devam etmiştir.⁴⁸

TABLO 2: İSTİKRAR SAĞLAMA KOMİTESİNİN SAYILARINA GÖRE GIDA YARDIMI

Un	Ekmek	Yemek	Gıda Paketi
134 Ton	4.450 Poşet/Günlük	4.500 Porsiyon/Günlük	100 Aile/1.200/Yıllık

BARINMA HİZMETLERİ

Çatışmaların getirdiği yıkımla beraber bölgede birçok kişi evlerinden olmuştur. Bir kısım mağdur içerideki diğer güvenli alanlara giderken bir kısım da Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Bu bağlamda bölgedeki halkın geleceğini yeniden kurması ve tekrar sosyal bağların güçlenmesi adına yerleşim yerlerinin düzene kavuşturulması için özellikle 30 Mart sonrasında çok sayıda yardımda bulunulmuştur.

TABLO 3: İSTİKRAR SAĞLAMA KOMİTESİ VERİLERİNE GÖRE BARINMA HİZMETLERİ

	Ev	Barınma Merkezi	Çadır
İnşa			50
Onarım	125 (Azez)	3 (Azez)	

45. "Joint Chief of Staff, Joint Publication 3-07", III-22.

46. Özgür Suriye Valiliği Konseyi İstikrar Komitesi, Kamu Hizmetler Durumu, s. 5-6.

47. Bayram Altuğ, "Türkiye Sığınmacılar Konusunda İnsancıl Bir Duruş Gösterdi", Anadolu Ajansı, 6 Mayıs 2017.

48. "Türkiye'den Cerablus'a Ekmek Fırını", Anadolu Ajansı, 25 Aralık 2016.

12 Haziran 2017 günü Cerablus'un batısındaki Zoğara Kampı'nda son genişletme yapılmıştır. Kamp Vair'den gelenlerin kalması için bin kişiyi barındıracak şekilde iki ay içerisinde inşa edilmiştir.⁴⁹ Yine aynı gün Elbeyli'nin karşısında Bab Leymun'un güneyinde Türkiye ve Katar'ın mülteciler için bir konteyner kent inşa ettiği bildirilmiştir.⁵⁰

SAĞLIK YARDIMLARI

Cerablus'ta nüfusun büyük çoğunluğuna operasyonun ilk safhalarından itibaren sağlık hizmeti verilmeye başlanmıştır.⁵¹ Ayrıca 50 bine yakın kişiye hizmet verecek kapasitede hastane yapılmıştır. Bu hastanede ameliyat yapma olanağı da mevcuttur.⁵² Teknolojik olarak donanımlı hastanelerin olması ve tomografi cihazı gibi aletlerin bulunması yine bölge hastanelerinin bazılarının özellikleri arasındadır.⁵³ Cerablus sağlık hizmetleri açısından odak noktası haline gelmiştir. Öyle ki PYD kontrolünde olan Münbiç'ten soğuk kış şartlarından etkilenenler buraya gelmiştir.⁵⁴ Cerablus'ta doğum için kadınlar sağlık bakanlığınca kurulan hastaneleri tercih etmektedir.⁵⁵ İstanbul Ulusal Medikal Kurtarma Ekipleri (UMKE) hastanelerde Cerablus'ta bir süre hizmet vermiştir.⁵⁶ Ayrıca bölgede AFAD'ın etkinliği süreklilik arz etmektedir. Bu bağlamda Mavi Ay Hastanesi'nde çalışmak üzere üç adet farklı branştaki doktorun Suriye topraklarında hizmet vermesi için AFAD'dan yardım talep edilmiştir.⁵⁷

	el-Bab	Cerablus	Bizaa	Azez	Zogara	Genel Çalışmalar
Ambulans		1				
Tıbbi Malzeme						1 Konteyner
Sağlık Ocağı Rehabilitasyonu			1	s		
Hastane Restorasyonu	1	1				
Mobil Klinik					1	
Diyaliz Merkezi Restorasyonu				1	1	

49. Qalaat al Mudiq, Twitter, 12 Haziran 2017, saat 15.22, <https://twitter.com/QalaatAlMudiq/status/874240474952990720>, (Erişim tarihi: 20 Ağustos 2017).

50. Cemal, Twitter, 12 Haziran 2017, saat 14.53, <https://twitter.com/Acemal71/status/874233088691367936>, (Erişim tarihi: 20 Ağustos 2017).

51. Kerem Kocalar, "Cerablus'ta Nüfusun Yarısı Kadar Poliklinik Hizmeti Verildi", Anadolu Ajansı, 16 Kasım 2016.

52. Kerem Kocalar, "Cerablus'taki Hastanede Ameliyatlara da Yapılabilecek", Anadolu Ajansı, 17 Kasım 2016.

53. Özgür Suriye Valiliği Konseyi İstikrar Komitesi, Kamu Hizmetler Durumu, s. 5.

54. Kerem Kocalar, "Çocuklarına Şifayı Cerablus'taki Hastanede Buldu", Anadolu Ajansı, 29 Aralık 2016.

55. Kerem Kocalar, "Gözlerini 'Güvenli Liman' Cerablus'ta Dünyaya Açtılar", Anadolu Ajansı, 6 Ocak 2017.

56. Hatice Şenses Kurukız, "Fırat Kalkını Harekatına Katılan UMKE Ekibi Yurda Döndü", Anadolu Ajansı, 19 Ocak 2017.

57. Özgür Suriye Valiliği Konseyi İstikrar Komitesi, Kamu Hizmetler Durumu, s. 5.

58. Özgür Suriye Valiliği Konseyi İstikrar Komitesi, Kamu Hizmetler Durumu.

RESİM 1: EL BAB'A GÖNDERİLEN MOBİL SAĞLIK TIRLARI⁵⁹

Türk Kızılayı, FKH'nin terörist unsurlardan arındırdığı bölgelerde icra ettiği gıda ve aynı yardımların yanında eğitim ve sağlık alanında da birçok hizmet sunmaya devam etmektedir. Türk Kızılayı Genel Müdürü Mehmet Güllüoğlu yapılan bu yardımların yanında Suriye'deki hastanelerin de ayrıca desteklenmesi gerektiğini, devam eden kriz sebebiyle sayısız insanın ihtiyaç duyduğu sağlık hizmetine ulaşamadığını belirterek yapılan yardımların gelecekteki niteliklerine yönelik yol gösterdiğini bildirmiştir.⁶⁰ Türkiye'nin bölgeye yönelik tahsis ettiği sağlık yardımlarına bir başka örnek olarak hareketin ardından günlük hayatın normal standartlara dönmeye başladığı el-Bab şehrinde Anda Kardeşe Vefa Derneği'nin girişimleriyle hizmet veren mobil sağlık turları gösterilebilir.⁶¹

EĞİTİM HİZMETLERİ

Toplumu birbirine kenetleyen kurumların aracılığıyla eski sorunların çözümünü sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi gereklidir. Türkiye bölgedeki toplumsal barışı ve bağları güçlendirmek için eğitim hizmetlerine büyük önem vermiştir. Bunun en güzel örneklerinden biri Cerablus'ta cezaevi ve işkence odalarının Türkiye'nin girişimleriyle okullara dönüştürülmesidir. Uzun süredir eğitim alamayan bölge gençlerine böylece eğitim hizmeti sunulmaya başlanmıştır.⁶² Harekatın böl-

59. Erdal Türkoğlu, "Türkiye'den Bab'a Sağlık Hizmeti", Anadolu Ajansı, 11 Mayıs 2017.

60. İzzet Mazı, "Suriye'deki Hastanelere Destek Çağrısı", Anadolu Ajansı, 5 Mayıs 2017.

61. "Türkiye'den Bab'a Sağlık Hizmeti".

62. Mehmet Akif Parlak, "Cerablus'un En Büyük Okulu Tekrar Eğitime Başladı", Anadolu Ajansı, 20 Kasım 2016.

RESİM 2: SAĞLIK HİZMETLERİ

ge halkına katkılarından bir diğeri olarak DEAŞ'ın kapattığı okulların şehrin kurularıyla yeniden eğitime başlamasıdır. DEAŞ zamanında zarar gören okullar Türkiye'nin de desteğiyle onararak eğitime hazır hale getirilmiştir. El-Bab Yerel Meclisi bünyesindeki eğitim sorumlusu Ahmed Kırız, Türkiye'nin dokuz okulun restorasyonunu üstlendiğini dile getirmiştir.⁶³ Cerablus'ta bulunan öğretmenler de böylece eğitim vermeyi sürdürmektedir.⁶⁴ Bu bağlamda Sawran bölgesinde 25 okul, Aktarin ve civarında da 52 okulda öğretmenlerin maaşı ödenmiştir.⁶⁵ Cerablus ve çevresindeki hasarlı okul binalarının Türkiye tarafından onarılmasıyla birlikte çocuklar tekrar okullara gitmeye başlamıştır.⁶⁶ Ayrıca Sawran'da 25 okulun ısı probleminin çözülmesi için soba ve mazot temin edilmiştir. Ek olarak yine aynı bölgedeki okulların eşya ihtiyacı karşılanmıştır.

Dini eğitim hizmetlerinin de aksamaması adına Diyanet İşleri Başkanlığı ve AFAD ortak protokol imzalamışlardır.⁶⁷ Cerablus'ta hayat yavaş yavaş normale dönerken Türkiye Maarif Vakfı'nın açtığı okullarda Cerabluslu çocuklar eğitim almaya başlamışlardır. Bu okullarda eğitim Arapça dilinde verilirken ayrıca Türkçe ve ikinci yabancı dil olarak İngilizce eğitim de verilmektedir.⁶⁸ Terörden arındırılan her bölgede MEB, okulların iyileştirilmesine destek vermeye devam etmek-

63. Halit Süleyman ve Selen Temizer, "Bab'da Eğitim Seferberliği", Anadolu Ajansı, 22 Mayıs 2017.

64. Mehmet Akif Parlak, "Cerabluslu Öğretmenler Artık Mutlu", Anadolu Ajansı, 8 Aralık 2017.

65. Özgür Suriye Valiliği Konseyi İstikrar Komitesi, Kamu Hizmetler Durumu, s. 2.

66. Sinan Uslu, "Cerablus'ta Hayat Normale Dönüyor", Anadolu Ajansı, 23 Şubat 2017.

67. Aynur Ekiz, "Diyanet İşleri Başkanlığı ile AFAD İşbirliğine Gitti", Anadolu Ajansı, 23 Aralık 2016.

68. Abdullah Doğan, "Cerabluslu Çocuklar Türkçe de Öğrenecek", Anadolu Ajansı, 4 Ocak 2017.

tedir.⁶⁹ Ayrıca acil yardım ve tıbbi eğitim bağlamında 20 Temmuz 2017 günü Gaziantep'te Hama ve İdlib'den gelen doktorlar Dünya Sağlık Örgütü'nün "kimyasal saldırılarla mücadele etme yöntemleri" üzerine eğitim almışlardır.⁷⁰

İcra edilen FKH ile özgürleştirilen bölgelere Türkiye'den dönen Suriyeli sığınmacı sayısı 26 Temmuz 2017 verilerine göre 46 bin 750'ye ulaşmıştır.⁷¹ Harekat bölgesinde oluşturulan istikrar modelinin Türkiye'de bulunan daha fazla Suriyeli mültecinin ülkelerine dönmesi için bir etki yaratması beklenmektedir.

Halihazırda bölgede siyasi ve hukuksal altyapı tam manasıyla kurulmuş değildir. Türkiye bütüncül olarak adalet sarayı, cezaevleri, karakollar ve kontrol noktaları için destek vermektedir. Bölgede yerel güçlerin başka çatışma bölgelerine kaydırılması, temizlenen bölgelerin sosyal ve siyasal altyapılarının eksik olması gibi durumlar bölgenin adalet düzenini de zora sokmaktadır.⁷² Türkiye ileride istikrarın tam manasıyla sağlanması adına bölgeye siyasi yönetim alanında da katkı sunmaya devam etmelidir.

69. Özkan Beyer, "Türkiye Suriye'nin Geleceğine de Destek Veriyor", Anadolu Ajansı, 10 Nisan 2017.

70. Henry Leconte, Twitter, 20 Temmuz 2017, saat 13.04, <https://twitter.com/henrylec1/status/887976536585912320>, (Erişim tarihi: 20 Ağustos 2017).

71. "Suriye'ye Dönüşler Sürüyor", Anadolu Ajansı, 26 Temmuz 2017.

72. "Cerablus'ta Yeni Dönem Başlıyor", *Vatan*, 21 Ocak 2017.

HAREKATTAN ALINMASI GEREKEN DERSLER: FIRSATLAR VE RİSKLER

TSK, FKH'nin süreçleri ve sonuçlarından birçok ders çıkarmalı ve hareket kabiliyetlerini geliştirmek için bu hususlarda yoğun çaba göstermelidir. Her şeyden önce FKH, TSK'nın müşterek konseptli taarruz hareketi icra edebileceği göstermiştir. Harekat süresince düzensiz yerel ortaklarla hareket gerçekleştirme kapasitesi test edilmiş ve birtakım yetersizlikler görülmüştür. Hedef tespiti ve ateş desteği arasındaki uygulama uyumsuzlukları tespit edilerek kabiliyetler geliştirilmiş ancak düzensiz ve aniden ortaya çıkan hedefler için yakın hava desteği ihtiyacı tüm gerçekliğiyle kendini göstermiştir. Öte yandan zırhlı araçlar ile hafif piyade ve komando birlikleri arasındaki iş birliğinin geliştirilmeye ihtiyacı olduğu anlaşılmıştır. Hedefte tertiplenme aşamasındaki hassasiyetin giderilmesi için yeni taktiklerin geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu ayrıca görülmüştür. Yakın mesafede ortaya çıkan düzensiz terörist hedeflerinin, konvansiyonel tank topçuluğu ve ZMA nişancılığının dışında ayrı bir nişancılık konusu olarak doktrinize edilmesi ve atış eğitimi konusu haline getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca tanksavar birliklerinin yeterli sayı ve etkinlikte teçhiz edilerek meskun mahal muharebelerinde daha etkin olarak kullanılabilmesi ihtiyacı da söz konusudur. Hava savunma ve İHA platformları ile tanksavar silahlarının milli imkanlarla geliştirilmesine de ihtiyaç vardır. FKH sadece iki ayrı terör örgütüne karşı yürütülen askeri bir hareket değil aynı zamanda müttefik ve muarızlık doğasını karmaşıklaştıran devletler seviyesindeki aktörlere karşı yapılmış bir politik harekattır. Bunlara ek olarak FKH'den bir bütün olarak alınması gereken dersler şu şekilde sıralanabilir:

- *Örgüte Göre Tehdit Değerlendirmesi:* Çatışma sonrası güvenlik ve istikrarın sağlanmasının yanı sıra gelecekteki benzer asimetrik tehditlere karşı mücadele yöntemleri geliştirebilmek için terör örgütlerinin stratejik, taktiksel ve yönetsel yaklaşım ve hareket tarzlarını derinlemesine analiz etmenin mecburiyeti ortaya çıkmıştır. YPG/PKK'nın özellikle ABD desteğiyle hem donatılması hem de eğitilmesi Türkiye'nin yakın coğrafyasında terör örgütleri dinamiklerinde önemli bir dönüşüme neden olmaktadır. Bu bağlamda sadece taktiksel değil stratejik düzeyde de Türkiye'nin bölgede kalıcı olmaya çalışan devlet dışı silahlı grupların savaş pratiklerini ayrıntılarıyla incelemesi ve girişilecek savaşta düşman aktörün neyi, nerede, nasıl yapacağı hususunda ayrıntılı olarak çalışması gerekmektedir.
- *Kamu Diplomasisi:* DEAŞ'ın enformasyon operasyonları ile mücadelenin hayati önem taşıdığı anlaşılmıştır. İstikrarlı olarak Türkiye aleyhine propaganda faaliyeti yürüten örgüte yönelik kamu diplomasisi yöntemlerinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti yetkili kurumları savaş sahasındaki gelişmeler üzerindeki güvenilir bilgi hegemonyasını ele geçirme ve elde tutma kapasitesini inşa etmelidir. Bu şekilde halka ve uluslararası topluma terör örgütlerinin propaganda faaliyetlerine karşı güvenilir veriler sağlama imkanına kavuşmuş olacaktır.
- *Güvenlik Sektörünün Yeni Tehditlere Adaptasyonu:* TSK reformunun bölgede etkinliği giderek artan hibrit tehditler dikkate alınarak gerçekleştirilmesi gerektiği bir kez daha anlaşılmıştır. Bu kuvvet güçlerinin yeniden yapılandırılmasını gerektireceği gibi askeri zihniyetin de yapısal bir değişime uğramasını şart kılmaktadır. FKH'de özellikle tankçı askerlerin asimetrik veya hibrit tehditlerden ziyade konvansiyonel düşmanlara karşı eğitildikleri değerlendirilebilir. Harekat sırasında verilen zırhlı kaybının önemli nedenlerinden biri bu olabilir. Bununla birlikte güvenlik sektörünün diğer hayati kurumlarının da benzer bir şekilde reformasyona tabi tutulması gerekmektedir.
- *Diplomaside Stratejik Esneklik:* Diplomatik uzlaşma veya anlaşmaların FKH gibi ciddi askeri hareketleri gerçekleştirmek ve yürütmekte başat şart olduğu görülmüştür. Özellikle içerisine hareket yapılan ülkenin hamisi durumuna gelmiş ülkelerle varılan uzlaşmaların etkinliği FKH sırasında görülmüştür. Bu doğrultuda Türkiye'nin hem FKH'nin icra edildiği coğrafi alanın geleceği için hem de YPG/PKK koridorunu engelleme hususunda çıkarları birbiriyle çatışan farklı aktörlerle aynı anda çalışabilme kabiliyeti ve esnekliğine sahip

olması gerektiği değerlendirilebilir. Diplomaside stratejik esneklik kabiliyeti kazanmak için pragmatik davranılması gerektiği düşünülmektedir.

- *Askeri Harekatta Zamanlama:* Askeri hareket tehdidin bertaraf edilmesi için uygun zaman ve koşullarda yapılmalıdır. Zamanlaması uygun olmayan veya geciken askeri operasyonlar hem tehdidi bertaraf etmek için daha fazla maliyete katlanmaya mecbur bırakmakta hem de tehdidin ortadan kaldırılmasını geciktirmektedir. Bu bağlamda FKH'nin gecikmiş bir operasyon olduğu değerlendirilmektedir.
- *Yerel Nüfus Merkezli Terörle Mücadele:* Yerel nüfus merkezli ayaklanmaya karşı koyma stratejisi geliştirmenin önemi anlaşılmıştır. Bu bağlamda hedef hareket sahasında hareketi icra edecek aktörün hısımlar tarafından kabulü son derece önemlidir. Böylece hareket sırasında Türkiye'nin yerel nüfustan gerekli istihbarat ve lojistik destek kapasitesini etkin bir şekilde sağlamak konusunda sıkıntılar yaşadığı görülmüştür. Yerel düzeydeki halk arasında bağlantı ve ağlar inşa etmek, harp sırasında keşif, gözetleme, istihbarat faaliyetlerini sağlayacağı gibi harp sonrasında da kapasite inşası bağlamında önemli katkılar sunacaktır.
- *Zırhlı Birliklerin Taktiksel Kullanımı ve Modernizasyonu:* Harekat alanında ilk aşamada istihdam edilen tankların envanterdeki eski model tankların olması ve applike zırhlarının yetersizliği, bununla birlikte ATGM, RPG ve EYP tehdidinden doğacak muhtemel riskleri azaltan reaktif zırhlarının bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda her ne kadar mevcut eksikliklerin zırhlı kaybında etkisi olduğu düşünülse de gelişmiş, modern ekipman kullanımı stratejik hedeflere ulaşmak için elzem değildir. FKH boyunca teknolojik yapısal sorunlardan ziyade çatışma alanında tankların taktiksel olarak istihdam edilememesinin dezavantajları yaşanmıştır. Ancak gelecekteki muhtemel asimetrik tehditlere yönelik ordunun modernizasyonu mecburiyet teşkil etmektedir. Harekat hızı, temas mesafesi ve tehdit tipinin gerçekçi bir şekilde yansıtılacağı simülasyon sistemlerinin geliştirilmesi muharebe alanında gerçekçi reaksiyon standartlarının oluşturulmasında faydalı olacaktır.
- *İHA Kullanım Alanı ve İşlevselliği:* FKH'de en önemli destek unsurlarının başında TSK envanterine giren milli silahlı İHA'lar yer almıştır. Söz konusu sistemler özellikle Türkiye'nin terörle mücadelesinde bugüne kadar göstermiş olduğu performans bağlamında TSK'nın "ara-bul-yok et" stratejisinin bir parçası olarak devreye sokulmuştur ve sınır hattı boyunca sızma girişimlerini

engellemekle birlikte görüntülü istihbarat toplamaya da katkı sağlamaktadır. Suriye hava sahasında yaygın olarak kullanılan İHA sistemleri göz önünde bulundurulduğunda milli İHA sistemlerinin gelecekte keşif, gözlem ve operasyonel esneklik sağlamada TSK unsurlarına ileri kabiliyetler kazandıracaklığı düşünülmektedir. Bu bağlamda harp esnasında yerli ve milli teknolojinin kullanımının stratejik bir vasıf olduğu değerlendirilmektedir.

- *Yerel Silahlı Aktörler:* Türkiye FKH ile birlikte yerel muhalif gruplarla müttefiklik kurarak alternatif bir birleşik müşterek hareket planlaması modeli oluşturmuştur. Birden fazla iş birlikçinin çabalarını destekleyerek kazanımların pekiştirilmesi hedeflenmiştir. Böylelikle askeri olmayan faaliyetlerde dahi askeri desteğin rolü ön plana çıkmıştır. Ancak güvenilir yerel keşif unsurlarında yetersizlik ve ÖSO kuvvetleriyle yürütülen operasyonlarda koordinasyon eksikliği geliştirilen bu modelin zayıf yönleri hususunda önemli ipuçları vermektedir. Öncelikle ÖSO kuvvetlerinin bileşenleri göz önünde bulundurulduğunda geleneksel harp kültürünün TSK'ninkinden farklı olduğunun altı çizilmelidir. Harekat merkezinin Türkiye sahasından farklı bir coğrafyada ifa edilmesi, hakim bölge dilinin farklılıklar göstermesi ve bölgenin sosyokültürel dinamiklerindeki değişkenlikler hareket boyunca ÖSO kuvvetlerine bağımlılığı artırmaktadır. Bu bağlamda hibrit tehditlere yönelik mücadelede istihdam edilen vekil kuvvetlerin motivasyonu ve performansının geliştirilmesi için gerekli adımlar atılmalıdır.
- *İnsani Yardımın Etkin Ulaştırılması:* Yapılan insani yardımların etkin bir şekilde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması hususunda sıkı bir denetim mekanizmasının kurulmasının gereği anlaşılmıştır. Türkiye'nin gönderdiği temel gıda malzemelerinin belirli kişi veya grupların elinde toplandığı, bu kişilerce halka arz edilmediği ve hatta kişisel kazanç amacıyla dışarıya satışının yapıldığı değerlendirilmektedir. Savaş ortamının kaosu içinde insani yardımların ellerinde yetki bulunduran insanlar tarafından suistimalinin önüne geçilmesi için kontrol süreçlerinin dizayn edilmesi gereği anlaşılmaktadır. Bunun yanında Türk insani yardım yetkilileri yerel halka ulaşmada aradaki araçları mümkün olduğu ölçüde kaldırıp direkt temas olanaklarını artırabilirler.
- *İstihbarat Kurumlarının Uyum ve İstihbaratın Etkinliği:* Cari istihbarata erişim bulunmadığı için tam manasıyla derinlemesine bir analiz yapmak gerçekçi bir yaklaşım olmamakla birlikte hareketin seyri üzerinden birtakım çıkarsamalara varmak mümkündür. Bu bağlamda ilk ve öncelikli

çıkarsamanın MİT ve Genelkurmay üzerinden okunması icap etmektedir. Zira sanılanın yahut iddia edilenin aksine MİT hareketin planlaması ve icrasından değil asli görev alanı itibarıyla istihbarat toplamak, analiz üretmek ve ilgili yerlere dağıtımını yapmakla mükelleftir. Dolayısıyla MİT'in dış operasyon yetkisinin uzağında FKH'nin en başından sonuna kadar her bir safhası Genelkurmay Başkanlığının emir kontrol mekanizması nezdinde işleyerek yürütülmektedir. Buradaki kilit nokta kurumların birbirlerinin görev alanlarına müdahil olmaları değil bunun aksine aralarındaki güçlü iş birliği ve son derece uyumlu bir koordinasyonu yakalamalarıdır. Harekat süresi boyunca kurumlar arası istihbarat paylaşımı ve iş birliği faaliyetlerinin gerçek zamanlı ve eyleme geçirilebilir bir nitelik sergilediğine şahit olunmuştur.

- İstihbarat, alanı gereği Sinyal İstihbaratı (SIGINT), Muhabere İstihbaratı (COMINT), Elektronik İstihbarat (ELINT), Yabancı Cihaz Sinyal İstihbaratı (FISINT), Görüntü İstihbaratı (IMINT), Ölçüm ve İz İstihbaratı (MASINT), İnsan İstihbaratı (HUMINT), Açık Kaynak İstihbaratı (OSINT) ve Jeo-uzay-sal İstihbarat (GEOINT) gibi kendi içerisinde birçok farklı istihbarat disiplini barındırmaktadır. Terörizmle mücadelede başarı ölçümlemesi söz konusu olduğunda ise bu disiplinlerin her birinin ayrı ayrı ele alınması icap etmektedir. Bu noktadan hareketle Türkiye'nin Suriye'ye yönelik istihbarat faaliyetleri bazı alanlarda başarıyla bazı alanlarda da başarısı kısıtlıdır. Örneğin halk desteği sayesinde HUMINT, teknik altyapı sayesinde de SIGINT ve IMINT faaliyetlerinde başarı sağlanmaktadır. Bu bağlamda bilhassa TSK nezdinde yürütülen askeri istihbaratın ziyadesiyle başarılı bir grafik çizdiği dile getirilmelidir.
- Her ne kadar FETÖ merkezli darbe girişimi hasebiyle TSK'nın 15 Temmuz'da büyük bir istihbarat zafiyetine yenik düştüğü ithamı bulunsa da hakikatte FETÖ'cü sızıntısının muharebe hareket kısmında az olduğu, buna mukabil personel alımı ve İKK (İstihbarata Karşı Koyma) çalışmalarında yoğunlaştığı görülmüştür. Bu yönüyle FETÖ'nün, istihbarat personelinden ziyade ekseriyetle kurmaylar aracılığıyla (subaylarda oran yüzde 2'dir) plan ve projelerini hayata geçirmeye çalıştığına şahit olunmuştur. Güvenlik güçlerinin biriktirdiği tecrübe ve kazandığı uzmanlık göz önünde bulundurulmak kaydıyla istihbaratın teknolojik altyapısının halen çok daha güçlü bir hale getirilmesi gerekmektedir. Orta dönemde teknik istihbarat faaliyetlerinin kapsama alanı çok daha fazla genişletilmelidir. Bu anlamda Türkiye'nin teknoloji tabanlı, istihbarat tekniklerini ön plana çıkartacak bir doktrine ve bilahare bunu hayata geçirebileceği kabiliyetleri kazanmaya ihtiyacı vardır.

TÜRKİYE'NİN GELECEK YOL HARİTASI

FKH sonrası dönemde Türkiye'nin tehdit algısını, içinde bulunduğu güvenlik ortamını ve stratejik yol haritasını belirleme kapasitesine haiz birçok farklı dinamik söz konusudur. Bu aşamada Türkiye'nin mevcut Suriye politikasında sahip olduğu askeri seçenekler ve stratejik öngörülerini çok boyutlu karşı stratejik hamleler ile sınamaktadır. Suriye'nin kuzeyinde PKK'ya karşı farklı askeri seçenekleri bulunmasına rağmen yakın gelecekte örgütün tetiklediği güçlüklerin hangi yöntemlerle üstesinden gelebileceği sorusu bundan sonra yaşanacak süreç için yüksek önemi haiz olduğu değerlendirilmektedir. Türkiye, FKH kapsamında birincil hedeflerini gerçekleştirmiştir. Bu minvalde DEAŞ tehdidini sınırlarından uzaklaştırmış ve PKK'nın toprak genişlemesini engelleyerek Kobani ve Afrin arasındaki mesafenin terör unsurları tarafından doldurmasına mani olmuştur. Bu aşamadan sonra Türkiye'nin ana hedefi doğrudan veya dolaylı müdahaleler yoluyla PKK'yı hedef alarak DEAŞ sonrası Suriye'nin kuzeyinde bir "oldubitti"ye izin vermemek olmalıdır. Ancak Ankara'nın bu hedefine yönelik amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla girişeceği askeri ve siyasi angajmanlar birtakım kısıtlamalarla karşı karşıyadır.

Bu aşamada Türkiye'nin kısa vadeli stratejisi YPG güçlerini Münbiç'ten Fırat Nehri'nin doğu kesimine itmeye ve kazançlarını sağlamlaştırmaya odaklanmak ve daha sonra bu alanlarda ÖSO'nun siyasi ve askeri yönetimi altında bir yönetim yapısı kurmaktır. Bu hedeflerin arasında aynı zamanda Fırat Nehri'nin batısında kalan Afrin ve Tel Rıfat bölgeleri de yer almaktadır. Eğer PKK, Suriye'nin

kuzeyinde sözde “PKK kemeri” kurmayı amaçlayan jeopolitik projesini sürdürme konusunda ısrarcı olursa Türkiye, PKK kontrolündeki bölgeleri doğrudan askeri hedef olarak seçebilir. Bu durumun FKH süresince elde edilen askeri ve siyasi kazanımlar düşünüldüğünde mümkün olduğu değerlendirilmekle birlikte Türkiye ile ABD arasında süren anlaşmazlıklar devam ettiği takdirde Ankara’nın birtakım zorluklarla başa çıkacak yeni bir stratejik plan devreye koyması gerekebilir. Daha da önemlisi böyle bir hareket muhtemelen Türkiye ile PKK arasında şiddetli bir savaşa neden olabilir, Washington ve Moskova ile Ankara arasında yeni sürtüşmelerin yaşanmasına neden olabilir.

Türkiye’nin tek taraflı askeri müdahalesi DEAŞ’ın Suriye topraklarından sökülmesi için yürütülen operasyona zarar vereceği gerekçesiyle ayrıca Türkiye’ye yönelik baskıları artırabilir. Bu aşamada Türkiye, PKK’nın güçlerini geri çekmesi ve Münbiç’i Türkiye’nin desteklediği ÖSO unsurlarına vermesi durumunda doğrudan bir askeri müdahale seçeneğini devreye sokmayabilir. Bu ihtimalin gerçekleşmesinin, Washington yönetiminin DEAŞ sonrası Suriye’de PKK ile nasıl bir ilişki kuracağına bağlı olduğunu unutmamak gerekir.

Ankara ve Washington’ın PKK konusundaki anlaşmazlıkları devam ederse Türkiye’nin bölgedeki PKK tehdidini caydırmak için başka stratejileri de hayata geçirmesi mümkün olabilir. Bu, Türkiye’nin PKK karşıtı alternatif kuvvetleri kontrolünde tuttuğu bölgelere doğru harekete geçirebileceği dolaylı müdahale şeklinde tezahür edebilir. Burada ilk seçenek PKK karşıtı muhalif Kürt güçleri harekete geçirmektir. PKK’nın Kuzey Irak bölgesinde de kendisine alan kazanmaya çalıştığı düşünülürse örgütün Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) ile PKK konusunda ortak bir ajandaya sahip olma halini devam ettirmesi büyük önemi haizdir. Türkiye için dolaylı askeri alternatif açısından ikinci seçenek PKK tarafından kontrol edilen bölgelerdeki PKK karşıtı Arap güçlerin siyasi ve askeri olarak organize edilmesidir. Uluslararası insan hakları kurumları tarafından yayımlanan raporlara göre PYD yönetimi Suriye’nin kuzeyinde Kürt olmayan ya da muhalif olan Kürt nüfusu evlerinden uzaklaştırarak bölgedeki hegemonik yönetimini sağlamlaştırmaya çalışmaktadır.⁷³ Bu gelişmeler ABD’nin PKK ile olan ilişkisini de yeniden gözden geçirmesine neden olabilir.

Türkiye’nin bundan sonraki yol haritasındaki tehdit okumasını şekillendiren temel etkenlerin başında ABD ile arasında yaşanan güven bunalımı ve stratejik ayrışma vardır. FKH kapsamında planlanıp planlanmadığı tartışılabilir

73. “Under Kurdish Rule: Abuses in PYD-run Enclaves of Syria”, Human Rights Watch, (2014), https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/syria0614_kurds_ForUpload.pdf, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2017).

olsa da Türkiye'nin kısa, orta ve uzun vadeli getirileri bakımından hedeflerinden biri Rakka operasyonunu ABD ile birlikte gerçekleştirmeye yönelik iki yönetim arasında herhangi bir uzlaşının ortaya çıkmamış olması, Türkiye'nin bu operasyon kapsamında PKK'yı oyun dışına itme hedefini tam manasıyla gerçekleştiremediğini göstermektedir.⁷⁴ ABD'nin PKK ile ilgili politikalarının geçici bir partnerlik ekseninde şekillenmediği dikkate alınır, Türkiye'nin bölgeyle ilgili askeri angajman alternatiflerinin ABD ile arasındaki uzlaşmaya bağlı olduğunu söylemek yanlış olmaz.

FKH sonrası dönemin zorluklarıyla ilgili diğer faktör ise sahadaki müttefiklik ilişkileriyle ilgilidir. TSK destekli ÖSO'nun halihazırda kontrol ettiği bölgenin batı ve doğusunda PKK, güneyinde ise rejim güçleri bulunmaktadır. PKK batıda Rusya, doğuda ise ABD tarafından korunmaktadır. Bu durum Türkiye'nin bundan sonraki Suriye siyasetindeki sahip olduğu öncelikleri belirleyecek bir düzeye ulaşmıştır. Türkiye'nin FKH ile kurtarılan bölgeler haricinde yeni bir kampanya başlatabilmesi için Rusya veya ABD'den en az biri ile anlaşması gerektiği değerlendirilebilir. Bu iki büyük aktörden birinin PKK üzerindeki korumasını bitirmesi veya belli alanlarda azaltması durumunda Türkiye'nin terör örgütüne karşı yeni bir askeri harekate başlayabileceği uygun bir ortam oluşabilir.⁷⁵ Ancak bu durum Türkiye'nin Suriye iç savaşının genel seyrindeki pozisyonunun nasıl ve hangi boyutlarda şekilleneceği ile doğrudan ilgilidir. Hatta bu öncelik Türkiye'nin Suriye politikasındaki bütüncül resmi yeniden tanımlaması anlamına da gelebilir. Esed karşıtı diğer bölgesel aktörlerin muhalefetin arkasındaki desteğini çekmeye başlaması ve Türkiye'nin Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunmasını tehdit altında görmesi Ankara'nın Suriye politikasında köklü bir değişikliğe neden olabilir. Özellikle FKH sonrası Astana süreci ile başlayan diplomatik zemini, Suriye'de ateşkesin sağlanması ve çatışmasızlık bölgelerinin ilan edilmesi maksadıyla başarılı bir şekilde yürüten Türkiye⁷⁶ yukarıda ifade edilen Suriye'nin toprak bütünlüğü hedefini gerçekleştirmek için Rusya ve İran ile daha fazla ve yakın çalışabilir.

Bu aşamada Türkiye kısa ve orta vadede FKH bölgesindeki askeri varlığını korumaya devam edecektir. Bu bağlamda Türkiye için şu anda tercih edilebilir en etkin politika FKH ile kurtarılan topraklarda örnek alınabilecek bir yönetim modeli ve toplumsal düzen oluşturarak bu tecrübeyi bir çekim noktasına dönüş-

74. "Beyaz Saray'da Tarihi Trump-Erdoğan Görüşmesi Gerçekleşti", *Sabah*, 16 Mayıs 2017.

75. "Erdoğan'dan Suriye Mesajı: Hançeri Genişleteceğiz", *İnternethaber*, 5 Ağustos 2017, <http://www.internet-haber.com/erdogandan-suriye-mesaji-hanceri-genisletecegiz-1798236h.htm>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2017).

76. "Astana Süreci Zarar Görmemeli", *Milliyet*, 9 Nisan 2017.

türmektir. Bu şekilde hem Türkiye gelecekte gerçekleştireceği muhtemel askeri operasyonları için güvenilirliğini artıracaktır hem de PKK'nın propagandasını yaptığı ve kendisine meşruiyet devşirdiği alanları giderek zayıflatabilecektir.

FKH bugün itibarıyla doğal sınırlarına ulaşmış olsa da bu şu andaki savaş sahasının bir sonucudur. Yani kalıcı bir durum olmayabilir. Suriye'deki iç savaşın gidişatına bakıldığında toprak kontrolünün savaşan aktörler arasında oldukça kaygan olduğu görülmüştür. Dolayısıyla Türkiye FKH tamamlandığı için Suriye'den çekilmeyecektir. Dahası Türkiye bölgede PKK üzerinde elindeki her türlü aracı kullanarak bir baskı unsuru oluşturmayı sürdürecektir. Özellikle PKK'nın avantajlarından biri gibi görünen geniş toprakların kontrolünün aynı zamanda örgütün zayıf noktası haline geldiği değerlendirilirse, Türkiye'nin örgüte karşı çeşitli cezalandırıcı stratejiler geliştirme olasılığı yüksektir.

Türkiye'nin Suriye'de Rusya ve özellikle İran ile ilişkilerinin seyri Irak'ın Tel Afer, Sincar ve Musul bölgelerindeki terörle mücadelesini de yakından etkilemektedir ve etkilemesi beklenmelidir. Türkiye güney sınırındaki terörist tehditlere karşı bütüncül bir savunma kurmak için Suriye ve Irak politikasını bir bütün olarak okumak durumundadır. Zira bu iki ülkede sahada savaşan aktörler birbirleriyle ya aynıdır ya da çok benzerdir. Türkiye'nin FKH ile kontrol ettiği alan uzun vadede -başında her kim olursa olsun- Suriye rejimi için bir tehdit teşkil edecektir. FKH bölgesi Türkiye'nin Suriye'deki ve hatta bölgesel ölçekteki stratejik angajmanları ve diğer politik tercihleri için bir basamak teşkil edebilme potansiyeline sahiptir.

DEAŞ SONRASI SURİYE'DEKİ BELİRSİZLİKLER VE YENİ MÜCADELE ALANLARI

Türkiye'nin yol haritasını şekillendirecek temel unsurlardan bir diğeri ise DEAŞ sonrası Suriye krizinin nereye doğru evrileceğinin belirsizliklerle dolu olmasıdır. Suriye krizinin Rakka sonrası daha da derinleşme ihtimalinin arkasında üç temel dinamik olduğunu söylemek mümkündür. Bu üç dinamik yerel, bölgesel ve küresel ölçekte yaşanan rekabet tarafından eş zamanlı bir biçimde şekillenirken, her biri diğerinin içine girmiş durumdadır.

Bu dinamiklerden birincisi Suriye'nin jeopolitik ölçekte aşırı parçalanmış bir görüntü arz etmesidir. Bu durumun neden olduğu çatışma ortamı ister istemez yerel, bölgesel ve küresel düzeyde birbiriyle çıkar çatışması ve rekabet içinde olan birçok aktörün farklı cephelerde ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Devlet ve devlet dışı silahlı aktörlerin sayıları çıkar çatışması, ideoloji ve dahil olunan itti-

fak çeşitleri açısından yönetmesi son derece zor bir denklemin doğmasına neden olmaktadır. Türkiye’nin DEAŞ’tan temizleyerek kontrol altında tuttuğu, görece olarak Suriye haritasında son derece küçük ancak askeri ve stratejik düzeyde komplikasyonları çok boyutlu bir nitelik arz eden FKH bölgesi yukarıda ifade edilen olgunun kristalize olmuş halini gösteren çarpıcı bir misal niteliğindedir. DEAŞ’ın temizlenmesinden sonra sınır güvenliğini garanti altına alan Türkiye hedefini açık bir şekilde PKK koridorunun kendi sınırı boyunca Suriye’nin en kuzeydoğu ucundan batıya kadar birleşmesini engellemek olduğunu ilan eder etmez temayüz eden askeri, stratejik ve taktiksel mücadelenin tarafları son derece çeşitlidir. Münbiç, Tel Rıfat ve Afrin üzerinde yaşanan; içinde Esed rejimi, Rusya, Muhalifler, Türkiye, ABD ve PKK’nın yer aldığı, alan kontrolü sırasında temayüz eden mücadele buna güzel bir örnek teşkil etmektedir. Görünüşte NATO müttefiki olan Türkiye ve ABD, Suriye sorununun genelinde (DEAŞ ile mücadele, eğit-donat programı ve Suriye görüşmeleri gibi konularda) ortak çalışıyor olsa da Washington yönetiminin Doğu Suriye’deki PKK konusundaki ısrarcı tavrının, iki aktörün Suriye krizine dair oluşturduğu bütünsel resmi nasıl parçaladığı ve bu iki müttefiki iki karşıt köşeye nasıl ittiği bu örnekte görülebilir.

Coğrafi bölünmüşlük DEAŞ sonrası ülkeyi istikrara taşımak için neredeyse yönetilmesi imkansız, aşırı parçalanmış bir haritanın oluşmasına da neden olmuş durumdadır. Mevcut durum ve DEAŞ sonrası dönem düşünüldüğünde hiçbir aktör elinde tuttuğu alandan vazgeçmek istemeyecektir. PKK, ABD’nin desteğiyle hem doğu-batı hattında genişlemesini sağlamlaştırmaya çalışacak hem de Rakka üzerinden kendisine sosyopolitik ve ekonomik bir derinlik oluşturmak isteyecektir. Fırat Nehri’nin doğusunda kendisine PKK aracılığıyla bir nüfuz bölgesi oluşturmaya çalışan ABD bu alanı örgüt aracılığıyla istediği şekilde kontrol edecek bir düzeye taşımayı hedeflediği düşünülmektedir. Nitekim ABD Özel Kuvvetler Komutanı Raymond Thomas’ın YPG’ye “isim değiştirme” tavsiyesinde bulduklarını, bunun üzerine örgütün adını “Suriye Demokratik Güçleri” olarak değiştirdiğini açık bir şekilde telaffuz etmesi⁷⁷ Washington’ın PKK’yı sadece DEAŞ ile mücadele bağlamında taktiksel bir partner olarak seçmediğini göstermektedir.

Yakın bir gelecekte PKK-ABD birlikteliğine karşı Türkiye, PKK karşıtı Kürtler, PKK’dan nefret eden Araplar, Esed rejimi ve daha birçok aktörün her birinin alacağı siyasi ve askeri pozisyonların çeşitli varyasyonlarından bahsetmek de mümkündür. Washington yönetiminin Suriye’deki ikincil önceliklerin-

77. “U.S. General Told Syria’s YPG: ‘You Have Got to Change Your Brand’”, Reuters, 22 Temmuz 2017.

den biri olan, İran'ın ve ona bağlı milislerin dizginlenmesi meselesiyle baş edebilmesinin böylesi bir denklemde nasıl mümkün olacağı da ayrı bir soru olarak bir kenara not edilmelidir.

Bu konunun belki de daha hassas olan kısmı ise ülkenin kuzeybatısına sıkışmış ve doğası gereği giderek daha da karmaşık bir durumun oluşmasına neden olan Muhalefetin kontrol ettiği alanın giderek parçalanma ihtimalidir. Muhalefetin hem kendi içinde parçalanmış hem de bütünsel bir stratejiden yoksun olması, bölgesel aktörlerinin ise ortak bir strateji ortaya koyamaması gibi sorunlar mevzubahis bölünmüşlüğü hayati bir soruna dönüştürmektedir.

Öte yandan yerel, bölgesel ve küresel ölçekte kendi etkinlik mücadelesini yürüten Rusya'nın Suriye'de önce kendine ait alanı ve askeri varlığını koruyacağı, Suriye'nin sıklet merkezini oluşturacak bir coğrafi bölgeden vazgeçmeyeceği, Esed rejimini de bunu korumak için destekleyeceği, Esed rejiminin ise bunu sürdürülebilir kılmak için başta İran olmak üzere rejim yanlısı milislere alan açacağını da hesaba katmak gerekmektedir. Bu durumun Rusya-ABD gerginliğini Suriye sahasında daha da artırabileceği değerlendirilmektedir. Esed rejiminin askeri etkinliğinin Rusya ve İran olmaksızın mümkün olmayacağı düşünüldüğünde, PKK'yı hedef alarak ABD'ye yaklaşan her rejim ve İran girişimi, Moskova-Washington hattında krizin boyutunu değiştirebilir. Dolayısıyla DEAŞ sonrası dönemde temel olarak daha kesin bir şekilde dört parçaya bölünmüş ve her bir parça içinde çatışma riskinin daha yüksek olduğu bir Suriye coğrafyasıyla karşı karşıya kalınacağı düşünülebilir. Bu bağlamda kuzeyde Türkiye ve Muhalifler, batıda Esed rejimi, Rusya ve İran, güneyde diğer muhalifler, kuzeydoğu hattına doğru yayılmış ABD ve PKK bundan sonra Suriye'nin şekillenmesinin ana itici güçlerini oluşturabilir.

DEAŞ sonrası Suriye krizinin derinleşmesine neden olacak bir diğer dinamik ise en az birincisi kadar önemlidir ve yukarıda ifade edilen üç boyutlu çatışma denklemini doğrudan etkileme potansiyeline sahiptir. Coğrafi olarak ülkenin bölünmüş halini DEAŞ sonrası yeni bir çatışma sarmalı içine sürükleyecek olan temel dinamik ise söz konusu parçalanmanın, yeniden bir bütünleşmeye imkan tanımayacak ölçüde farklı aktörler arasında sürüyor olmasıdır. Bu parçalanma DEAŞ sonrası daha kötü bir Suriye tablosunun ortaya çıkmasına neden olabilir. Buradaki kritik husus oluşan dört ana nüfuz ve kontrol alanlarının hem birbiriyle hem de kendi içinde yerel, bölgesel ve küresel mücadelenin parçası haline gelecek bir aktör yelpazesi sunmasıdır. Şayet Fırat Nehri'ni Suriye krizinde stratejik bir ayrışma hattı olarak ele alırsak coğrafi alan kontrolü sağlayarak hayatta kalmaya çalışan aktörlerin sayısı nehrin iki yakasında da azımsanmayacak kadar fazladır.

Filhakika ideolojik ve politik düzenin geleceğine dair bu aktörler arasındaki ayrışmalar çatışma riskini ve DEAŞ sonrası düzen ihtimalini belirleyecektir.

DEAŞ sonrası Suriye krizinin Rakka’da derinleşmesi ihtimalinin arkasında yatan üçüncü dinamik ise başta DEAŞ’tan temizlenen bölgeler olmak üzere PKK bölgesinin geleceğine dair siyasi bir planın eksikliğidir. Rakka’yı kimlerin nasıl yöneteceği belirsizliğini halen korumaktadır. Benzer bir durum Suriye’nin bütünü için de geçerlidir. Türkiye, Rusya ve İran arasında sürdürülmesine karar verilen ateşkes durumu ve çatışmasızlık bölgeleri üzerinden ortaya çıkan uzlaşma devam ederken diğer yandan bu bölgelerin bazılarını kontrol eden grupların varlığı nedeniyle çatışmanın da devam edeceğinin olasılık olduğunu değerlendirilebilir.

Sonuç olarak bu üç unsur sadece Suriye içi yerel dinamikler tarafından belirlenemeyecek, hem bölgesel hem de uluslararası rekabetin yansıdığı sistemik bir kriz ve çatışma ihtimalini de beraberinde getirebilir. Böylesi bir tabloda Türkiye’nin stratejik hesabını çok dikkatli yapması gerektiği her zamankinden daha açık bir şekilde anlaşılmıştır. Güvenlik krizleri konjonktürel olmaktan çıkıp yapısal bir hal alırsa yakın bir gelecekte Türkiye daha fazla enerji sarf etmek zorunda kalabilir. Suriye krizinin DEAŞ sonrasında derinleşerek devam edecek olması da Türkiye’ye ekstra maliyetler yükleyebilir.

MURAT YEŐILTAŐ

Dr. Murat Yeşiltaş lisans ve yüksek lisans eēitimini sırasıyla 2003 ve 2009 yıllarında Sakarya Üniversitesi Uluslararası İliŐkiler Bölümü'nde tamamlamıŐtır. 2012 yılında ise "Türkiye'yi Konumlandırmak: Jeopolitik Zihniyet ve Türkiye'de Ordu" adlı doktora teziyle Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İliŐkiler Bölümü'nden doktora derecesini almıştır. Murat Yeşiltaş 2008-2009 yılları arasında Lancaster Üniversitesi Avrupa Çalışmalar ve Uluslararası Politika bölümlerinde misafir araŐtırmacı, 2010-2011 yılları arasında ise Virginia Teknik Eyalet Üniversitesi Hkmet ve Uluslararası İliŐkiler Enstitüsü'nde misafir ēretim yesi olarak görev almıştır. Halen Sakarya Üniversitesi Uluslararası İliŐkiler Bölümü'nde doçent olarak çalıŐmakta olan Yeşiltaş'ın son eserleri arasında *Türkiye'de Ordu ve Jeopolitik Zihniyet* (Kadim, 2016) ve *Non-state Military Actors in the Middle East: Geopolitics, Ideology and Strategy* (Palgrave, 2017) yer almaktadır.

MERVE SEREN

Dr. Merve Seren Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisans eēitimini BaŐkent niversitesi'nde ve Erasmus bursuyla gittiēi Rheinische Friedrich-Wilhelms Universitt Bonn'da Avrupa Birliēi alanında aldı. Kara Harp Okulu Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Bölümü'nde başladığı doktora çalışmalarının ders aŐamasını burada tamamladıktan sonra tez aşamasında Polis Akademisi Uluslararası Güvenlik Bölümü'ne geçiş yaptı. "Stratejik İstihbaratın Güvenlik Stratejileri ve Politikaları Açısından Yeri ve önemi" baŐlıklı teziyle doktora çalıŐmalarını tamamladı. 2011'de National Democratic Institute ve Freedom House tarafından yürütülen "Legislative Fellows" programına kabul edildi. 2012'de Atlantic Council tarafından "Young Atlanticist" seçilerek GLOBSEC Forum ve NATO Chicago Zirvesi'ne katıldı. 2013'te Richardson Center'ın dzenlediēi "First Middle East Generational Ambassadors Summit" programına seçildi. 2015'te Atlantic Treaty Association ve NATO Public Diplomacy Division tarafından ortaklaŐa düzenlenen "Youth Ministerial Meeting" programına katıldı. Ayrıca 2017'de Münih Güvenlik Konferansı ile Kber Vakfı tarafından "Munich Young Leaders 2017" seçildi. 2005-2015 yılları arasında TBMM'de Parlamenter DanıŐmanı olarak görev yaptı. Şubat 2015 itibarıyla SETA ekibine dahil olan Seren güvenlik, savunma ve istihbarat konularında çalıŐmalarına devam etmektedir.

NECDET ÖZÇELİK

Yüksek lisans eēitimini Atılım Üniversitesi Uluslararası İliŐkiler Bölümü'nde tamamlayan Necdet zçelik terörizm ve ayaklanma konularında saha ve akademik çalışmalar yapmaktadır. Uzun yıllar zel Kuvvetler Komutanlığında çalışan zçelik 2014 yılında Türk Silahlı Kuvvetlerinden emekli olmuştur. zçelik, Türk zel Kuvvetler Komutanlığı kurs ve eēitimlerine ilave olarak ABD zel Kuvvetler Kursunu bitirmiŐ ve NATO Uzun Mesafeli Keşif Okulu'nda da eēitim görmüŐtür. Türkiye'deki terörle mücadeledeki görevlerle birlikte Irak, Afganistan ve Kırgızistan gibi devlet dışı silahlı aktörlerin Őekillendirdiēi düşük yoēunluklu çatışma ortamlarında da hareket, eēitim ve danıŐmanlık faaliyetlerinde bulunmuŐtur. SETA Vakfı'nda güvenlik ve savunma araŐtırmacısı olarak çalıŐmalarına devam eden zçelik halen Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Ortadoēu Çalışmaları alanında doktora çalıŐmalarını sürdürmektedir. zçelik'in uzmanlık alanları arasında terörizm, terörle mücadele, ayaklanma, ayaklanmaya karşı koyma ve devlet dışı silahlı aktörler yer almaktadır.

FIRAT KALKANI HAREKATI: HAREKATIN İCRASI, İSTİKRARIN TESİSİ VE ALINAN DERSLER

MURAT YEŞİLTAŞ, MERVE SEREN, NECDET ÖZÇELİK

Elinizdeki rapor 24 Ağustos 2016 tarihinde başlayan Fırat Kalkanı Harekatı'nın (FKH) bir yıllık değerlendirmesini yaparak bundan sonrası için Türkiye'nin Suriye'deki gelişmeler bağlamında nasıl bir yol haritasına sahip olduğunu incelemektedir. Rapor öncelikli olarak FKH'ye zemin hazırlayan güvenlik ortamının bir tahlilini yaptıktan sonra hareketin askeri ve taktiksel boyutunu ve nasıl bir seyir takip ettiğini detaylı bir şekilde analiz etmektedir. Üçüncü bölümde ise FKH süresince ve sonrasında DEAŞ'tan temizlenen bölgelerde istikrarın tesisi için Türkiye'nin neler yaptığına odaklanmakta ve dördüncü bölümde de FKH'den askeri ve siyasi düzeyde öğrenilmesi gereken derslerin neler olması gerektiği incelenmektedir. Son bölümde ise FKH sonrası yaşanan süreci dikkate alarak Türkiye'nin özellikle Kuzey Suriye bağlamında stratejik tercihlerine yönelik sınamaları ve alternatif seçenekleri dikkatlere sunulmaktadır.